

ЄВРОПЕЙСЬКА КРЕДИТНА ТРАНСФЕРНО-НАКОПИЧУВАЛЬНА СИСТЕМА

ДОВІДНИК КОРИСТУВАЧА

Зміст

Вступ	3	7.3. Академічна довідка	31
Розділ 1. Ключові особливості ЄКТС	4	7.4. Сертифікат про практику/стажування	32
Розділ 2. ЄКТС і Європейський простір вищої освіти	5	Додаток 1. Глосарій	33
Розділ 3. Використання ЄКТС для створення, реалізації та моніторингу освітніх програм	6	А.....	33
3.1. Контекст програми	7	Б.....	33
3.2. Профіль програми	9	В.....	33
3.3. Програмні результати навчання	10	Г.....	35
3.5. Навчання, викладання та оцінювання	12	Д.....	35
3.6. Моніторинг призначення кредитів	14	Е.....	36
Розділ 4. ЄКТС у мобільності й визнанні кредитів	14	Є.....	36
4.1. Ступенева мобільність	14	З.....	37
4.2. Кредитна мобільність	16	І.....	37
4.2.1. До початку періоду кредитної мобільності	17	К.....	38
4.2.2. Після завершення періоду кредитної мобільності	18	М.....	39
4.2.3. Інституційні норми і правила	18	Н.....	39
4.3. Розподіл оцінок	20	О.....	41
4.4. Конвертація (переведення) оцінок.....	22	П.....	42
Розділ 5. ЄКТС і навчання впродовж життя	22	Р.....	43
5.1. Навчання впродовж життя – відкриті навчальні можливості.....	22	С.....	43
5.2. Визнання попереднього навчання і досвіду.....	24	Т.....	44
Розділ 6. ЄКТС і забезпечення якості	25	У.....	44
Розділ 7. ЄКТС і допоміжні документи	27	Ф.....	45
7.1. Каталог курсу	28	Ц.....	45
7.2. ЄКТС і допоміжні документи для кредитної мобільності	30	Додаток 2. Конвертація (переведення) оцінок	45
7.2.1. Угода про навчання для кредитної мобільності	30	Додаток 3. Список рекомендованої літератури	47
7.2.2. Угода про навчання для практики/стажування.....	30	Додаток 4. Профілі програм	50
		Приклад I	50
		Приклад II	51
		Приклад III	53
		Приклад IV	55
		Додаток 5. Результати навчання	57

Вступ

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) є інструментом Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), що допомагає зробити навчання та навчальні курси прозорішими, сприяючи цим поліпшенню якості вищої освіти.

ЄКТС запроваджено в 1989 р. у Програмі ЄС «Еразмус» як спосіб перезарахування (трансферу) кредитів, які студенти отримали під час навчання за кордоном, у кредити, що зараховуються за ступеневою програмою у вітчизняному вищому навчальному закладі після повернення студентів на батьківщину. Надалі система використовувалася не тільки для перезарахування (трансферу) кредитів на основі навчального навантаження і досягнутих результатів навчання, а й для їх накопичення в освітніх програмах.

ЄКТС допомагає у розробленні, описі та реалізації освітніх програм, дає змогу інтегрувати різні види освітньої діяльності в контексті навчання впродовж життя та сприяє мобільності студентів, полегшуючи процес визнання кваліфікацій та періодів навчання. ЄКТС можна застосовувати в усіх освітніх програмах, незалежно від моделі реалізації (аудиторне чи дистанційне навчання, чи навчання на робочому місці) або форми навчання (очна, заочна), і для всіх видів навчання (формального, неформального, інформального).

Довідник користувача ЄКТС надає методичну допомогу щодо реалізації ЄКТС і посилання на відповідні допоміжні документи. Відповідно до поставленого міністрами країн-учасниць Болонського процесу в Бухаресті (Бухарестське комюніке, 2012) завдання Довідник користувача ЄКТС 2009 р. переглянуто для того, щоб посилити в ЄПВО «широке впровадження в практику результатів навчання». Посібник висвітлює основну мету міністрів – «закликати вищі навчальні заклади до подальшого поєднання навчальних кредитів як з результатами навчання, так і з навчальним навантаженням студентів, і включити в процедуру оцінювання досягнення результатів навчання». Це переглянute видання ґрунтується на міцних підвалинах роботи, виконаної протягом останніх років і в межах Болонського процесу, і в окремих країнах, щоб допомогти академічній спільноті та іншим зацікавленим сторонам у сфері вищої освіти рухатися в напрямі змін, які підтримує Болонський процес.

Довідник ураховує нещодавні досягнення в Болонському процесі, такі як створення Європейського простору вищої освіти, укріплення та поширення навчання впродовж життя, зміну парадигми від «навчання, орієнтованого на викладача» до «студентоцентрованого навчання», ширшого використання наукових результатів, розроблення нових моделей і технологій навчання та викладання. У ньому зроблено особливий акцент на розробленні та реалізації освітніх програм, а також ураховано досвід вищих навчальних закладів у використанні рамок кваліфікацій і застосуванні принципів ЄКТС у академічній практиці.

Довідник призначений для студентів та інших осіб, які навчаються, викладацького та адміністративного персоналу вищих навчальних закладів, а також для роботодавців, освітніх організацій та всіх інших зацікавлених сторін. Для зручності термін «студент» використовується щодо всіх осіб, які навчаються у системі закладів вищої освіти (незалежно від форм, моделей реалізації та видів навчання, а також від мети навчання – чи отримання кваліфікації, чи засвоєння окремих навчальних дисциплін або курсів).

Довідник підготувала робоча група практиків, призначених країнами Болонського процесу та асоціаціями стейкхолдерів (зацікавлених сторін). Його широко обговорено з об'єднаннями

зацікавлених сторін, експертами країн Європейського простору вищої освіти і Групою супроводу Болонського процесу. Європейська комісія координувала процес підготовки проекту та консультацій. Нарешті, Довідник ухвалили міністри вищої освіти країн Європейського простору вищої освіти у 2015 р. на Єреванській конференції міністрів. Отже, цей Довідник є офіційним керівництвом для використання ЄКТС.

Розділ 1. Ключові особливості ЄКТС

ЄКТС є системою накопичення та перезарахування (трансферу) кредитів, що орієнтована на особу, яка навчається, основана на принципах прозорості процесів навчання, викладання та оцінювання. Мета системи полягає у сприянні плануванню, реалізації та оцінюванню освітніх програм і мобільності студентів за допомогою визнання навчальних досягнень, кваліфікацій та періодів навчання.

* У цьому Довіднику терміни «працевлаштування» та «призначення на посаду», а також «професійна підготовка» та «стажування» використовуються як синоніми.

Кредити ЄКТС характеризують обсяг навчальної роботи студентів на основі визначених результатів навчання і відповідного їм навчального навантаження. 60 кредитів призначають за результати навчання та пов'язане з ними навчальне навантаження за очною формою навчання протягом повного навчального року або його еквівалента, який зазвичай охоплює низку освітніх компонентів, для яких призначаються кредити (на підставі результатів навчання та навчального навантаження). Кредити ЄКТС, як правило, виражаються в цілих числах.

Результати навчання є свідченням того, що саме особа знає, розуміє та здатна зробити після завершення процесу навчання. Досягнення результатів навчання має оцінюватися за допомогою процедур, оснований на чітких і прозорих критеріях. Результати навчання стосуються і окремих освітніх компонентів, і програми загалом. Вони також використовуються в європейських і національних рамках кваліфікацій для опису рівня кваліфікації.

Навчальне навантаження є оцінкою часу, протягом якого, як правило, особа повинна завершити всі навчальні заходи, такі як лекції, семінари, проекти, практичні роботи, практику/стажування та індивідуальні дослідження, необхідні для досягнення певних результатів навчання в системі формальної освіти. Відповідність навантаження повного навчального року очної форми навчання 60 кредитам часто засвідчується національними нормативно-правовими документами. Здебільшого обсяг навчального навантаження коливається від 1500 до 1800 годин на навчальний рік, тобто один кредит відповідає 25-30 годинам роботи студента. Це визнано типовим обсягом навантаження, і для окремих студентів фактичний час досягнення результатів навчання буде різним.

Розподіл кредитів у ЄКТС є процесом призначення певної кількості кредитів кваліфікаціям, освітнім програмам або окремим освітнім компонентам. Кредити виділяються на кваліфікації або програми загалом згідно з національним законодавством або практикою, де це доречно, і з посиланням на національні та/або європейські рамки кваліфікацій. їх призначають освітнім компонентам, таким як навчальні дисципліни, дисертації, навчання на робочому місці та практика, приймаючи за основу розподіл на 60 кредитів за повний навчальний рік, та відповідно до розрахованого навчального навантаження студента, необхідного, щоб досягти певних результатів навчання для кожного компонента.

Присвоєння кредитів у ЄКТС є актом формального надання студентам та іншим здобувачам вищої освіти кредитів, призначених кваліфікаціям та/або їх компонентам, якщо вони досягають певних результатів навчання. Національні державні органи повинні вказати, які інституції мають право присвоювати кредити ЄКТС. Кредити присвоюються студентам після завершення необхідної навчальної діяльності та досягнення відповідних результатів навчання, що підтверджується належним оцінюванням. Якщо студенти та інші здобувачі вищої освіти досягли результатів навчання в інших формальних, неформальних та інформальних навчальних контекстах або часових термінах, кредити можуть бути присвоєні після оцінювання і визнання цих результатів навчання.

Накопичення кредитів у ЄКТС є процесом накопичення кредитів, отриманих за досягнення результатів навчання окремих освітніх компонентів у системі формальної освіти, а також за результати навчальної діяльності в межах неформальної та інформальної освіти. Студент¹ може накопичувати кредити для того, щоб:

- отримати кваліфікацію, відповідно до вимог інституції, що присвоює академічні ступені;
- задокументувати особисті досягнення для навчання впродовж життя.

Перезарахування (трансфер) кредитів є процесом одержання кредитів, присвоєних в одному формальному контексті (освітня програма, вищий навчальний заклад) та визнаних в іншому формальному контексті з метою отримання кваліфікації. Кредити, присвоєні студентам у межах однієї освітньої програми певного закладу, можна перевести для накопичування в іншій програмі, запропонованій тим самим або іншим закладом. Трансфер кредитів є ключем для успішності академічної мобільності. Вищі навчальні заклади, факультети, департаменти можуть укладати угоди, які гарантують автоматичне визнання і перезарахування (трансфер) кредитів.

Документи ЄКТС: використання кредитів ЄКТС полегшується, а якість покращується завдяки використанню відповідних допоміжних документів (Каталогу курсу, Угоди про навчання, Академічної довідки, Сертифіката про практику/стажування). Система ЄКТС також сприяє прозорості інших документів, таких як Додаток до диплома.

Розділ 2. ЄКТС і Європейський простір вищої освіти

У 1999 р. Болонська декларація внесла ЄКТС до переліку основних цілей, яких повинні досягти країни, що долучаються до Болонського процесу. У результаті реформ, здійснюваних у ході процесу, ЄКТС стала ключовим інструментом Європейського простору вищої освіти.

ЄКТС визнана як національна кредитна система в більшості країн ЄПВО. В інших регіонах світу вона все частіше використовується навчальними закладами безпосередньо або успішно взаємодіє з місцевою кредитною системою² на основі порівняльних критеріїв, відіграючи важливу роль у зростанні глобального виміру освіти. У межах ЄПВО ЄКТС збільшує прозорість і

¹ Питання щодо звернення до «студентів» чи «осіб, які навчаються» ґрунтовно обговорено в робочій групі та із зацікавленими сторонами. Досягнуте рішення визнає, що вища освіта рухається у бік більшої гнучкості в наданні освітніх послуг, а також те, що більшість систем вищої освіти зорієнтовані на забезпечення програм у системі формальної освіти для чітко визначених груп студентів. Оскільки визнано передчасним використовувати лише поняття «особа, яка навчається», у Довіднику термін «студент» вживається для позначення всіх категорій студентів у вищих навчальних закладах (незалежно від того, чи особа навчається очно, чи заочно, використовується аудиторне чи дистанційне навчання, заняття організуються в приміщеннях вищого навчального закладу (на кампусі) чи відбуваються на робочому місці, студенти мають на меті здобуття кваліфікації або їх метою є засвоєння окремих навчальних дисциплін, курсів).

² Система ЄКТС надихнула на розвиток кредитних систем в інших регіонах, наприклад, у Південно-Східній Азії, Латинській Америці, а останнім часом в Африці.

чіткість освітнього процесу, ефективно використовується для стимулювання змін і модернізації, тому що її реалізація сприяє зміні парадигми від «навчання, орієнтованого на викладача» до «навчання, орієнтованого на студента», що під назвою «студентоцентроване навчання» визнано базовим принципом Європейського простору вищої освіти. Використання результатів навчання і навчального навантаження під час розроблення та реалізації освітніх програм ЄКТС робить студента центром освітнього процесу. Крім того, використання кредитів полегшує створення й документування гнучких траєкторій навчання, що передбачає надання більшої автономії та відповідальності студентам.

Завдяки використанню підходу, зорієнтованого на результат, ЄКТС сприяє також досягненню й інших цілей Європейського простору вищої освіти:

- полегшує визнання попереднього навчання та досвіду і спонукає до освітніх звершень вищого рівня та ширшої участі в навчанні впродовж життя;
- встановлює тісний зв'язок між освітніми програмами та вимогами суспільства й посилює взаємодію з усіма зацікавленими сторонами, зокрема у сфері праці та суспільства загалом;
- полегшує мобільність у межах вищого навчального закладу або країни, від ВНЗ до ВНЗ, з країни в країну та між різними освітніми секторами й навчальними контекстами (формальне, неформальне, інформальне навчання, а також навчання на робочому місці) завдяки визнанню та перезарахуванню (трансферу) кредитів.

У національному законодавстві використання ЄКТС може бути вимогою для акредитації освітніх програм або кваліфікацій вищої освіти.

Nota bene / Зверніть увагу

Студентоцентроване навчання є процесом якісного перетворення в навчальному середовищі для студентів та інших осіб, які навчаються, спрямованого на підвищення їхньої самостійності (автономії) та критичної здатності за допомогою підходу, зорієнтованого на результат.

Поняття студентоцентрованого навчання можна звести до таких елементів:

- опора на активне, а не пасивне навчання;
- акцент на критичне та аналітичне навчання і розуміння;
- підвищена відповідальність і підзвітність з боку студента;
- більша самостійність (автономія) студента;
- вдумливий підхід до освітнього процесу з боку і особи, яка навчається, і викладача.

Розділ 3. Використання ЄКТС для створення, реалізації та моніторингу освітніх програм

У цьому розділі розглянуто процес розроблення освітніх програм вищими навчальними закладами або іншими інституціями. Використання кредитів ЄКТС сприяє розробленню програм, надаючи інструмент, який підвищує прозорість і допомагає застосувати гнучкіший підхід до проектування та розвитку освітніх програм.

З інституційного погляду розроблення освітньої програми означає планування програми загалом та її компонентів у кредитному вимірі, із зазначенням результатів навчання та

пов'язаного з ними навчального навантаження, видів навчальної діяльності, методів викладання та процедур/критеріїв оцінювання. Інституційна система кредитування повинна відповідати потребам різних програм і підтримувати між мультидисциплінарні підходи.

Використання ЄКТС у ВНЗ можливе, якщо водночас існує інституційна система кредитів, основана на внутрішніх правилах, і кожен член професорськовикладацького складу її глибоко розуміє. Деякі заклади сприяють такому розумінню, проводячи регулярні тренінги для працівників. Командні рішення щодо розроблення освітньої програми підвищують когерентність програми.

Nota bene / Зверніть увагу

Студент може накопичувати кредити, необхідні для набуття кваліфікації, за допомогою різноманітних моделей навчання. Він/вона може отримати необхідні знання, навички та інші компетентності в формальному, неформальному та інформальному контекстах: це може бути результатом свідомого рішення або результатом різних навчальних заходів протягом певного часу. Студент може вибрати освітні компоненти без безпосередньої орієнтації на формальну кваліфікацію. ЄКТС підтримує цей процес, як описано в розділі 5 «Про навчання впродовж життя».

Корисними під час розроблення освітніх програм визнано такі кроки.

3.1. Контекст програми

Під час розроблення нової освітньої програми перше рішення, як правило, стосується рівня кваліфікації, яка буде присвоєна, що визначається на основі відповідного національного законодавства та прийнятих рамок кваліфікацій (європейських, національних, галузевих/секторальних, інституційних).

Очевидно, що не всі результати навчання одного рівня, тому повноцінне запровадження кредитної системи потребує дескрипторів рівнів.

Nota bene / Зверніть увагу

Існують дві європейські рамки кваліфікацій: Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (РК ЄПВО) та Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК). Обидві метарамки використовують результати навчання для опису кваліфікації (наприклад, бакалавр, магістр, доктор), сумісні між собою щодо рівнів вищої освіти (перший, другий та третій цикли РК-ЄПВО відповідають 6-8 рівням ЄРК) та охоплюють кваліфікації за 6-8 рівнями Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО).

РК ЄПВО містить три основні цикли, а також короткий цикл, які визначені та описані так званими Дублінськими дескрипторами на підставі таких понять: застосування знань і розуміння, формування суджень, навичок спілкування та вміння навчатися. Короткий, перший і другий цикли також характеризуються кредитними діапазонами:

- кваліфікації короткого циклу, як правило, потребують 120 кредитів ЄКТС;
- кваліфікації першого циклу, як правило, передбачають 180 або 240 кредитів ЄКТС;
- кваліфікації другого циклу, як правило, містять 90 або 120 кредитів ЄКТС, при цьому мінімум 60 кредитів ЄКТС повинні відповідати рівню другого циклу;
- на третьому циклі ЄКТС використовуються по-різному.

ЄРК описує «рівні кваліфікації» (без зазначення будь-яких кредитних діапазонів), що забезпечують спільну відповідну рамку, яка допомагає порівнювати національні системи кваліфікацій, рамки та їх рівні. ЄРК основана на восьми рівнях.

- Як інструмент для розвитку навчання впродовж життя ЄРК охоплює загальну освіту й освіту дорослих, професійну (професійно-технічну) освіту та підготовку, а також вищу освіту.
- Вісім рівнів охоплюють весь діапазон кваліфікацій, починаючи від тих, які отримують після завершення обов'язкової освіти, до тих, які присвоюють на найвищому рівні академічної, професійної або професійнотехнічної освіти та підготовки.
- Кожен рівень повинен бути в принципі досяжним за рахунок різноманітності освітніх і кар'єрних траєкторій.
- Результати навчання розподіляються на три категорії – знання, навички та компетентності. Це означає, що кваліфікації у різних комбінаціях охоплюють широкий спектр результатів навчання, зокрема теоретичні знання, практичні та технічні навички, соціальні компетентності, серед яких здатність працювати з іншими матиме вирішальне значення.

Різні цикли РК ЄПВО пов'язані з рівнями ЄРК так:

- кваліфікації короткого циклу вищої освіти – на рівні 5;
- кваліфікації першого циклу – на рівні 6;
- кваліфікації другого циклу – на рівні 7;
- кваліфікації третього циклу – на рівні 8.

Національні системи освіти можуть містити інші рівні, ніж ті, що входять у всеосяжні метарамки, доки національні рамки є самосертифікованими та відповідними РК ЄПВО та ЄРК. Наприклад, ЄРК містить вісім рівнів, а кількість рівнів у національних рамках коливається від 7 до 12. Отже, те, що кваліфікації короткого циклу входять у РК ЄПВО, не зобов'язує країни вводити такі кваліфікації у свої національні рамки, але явно визнано, що багато національних рамок містять кваліфікації короткого циклу.

РК ЄПВО і ЄРК забезпечують всеосяжні рамки, з якими повинні звірятися національні та інституційні рамки і дескриптори.

Національні рамки, як правило, є детальнішими, ніж всеосяжні рамки, відображаючи спектр кваліфікацій вищої освіти, що пропонуються в країні.

Вищі навчальні заклади, що застосовують ЄКТС як кредитну систему, потребуватимуть інституційної рамки, яка корелює з національною та міжнародними рамками. Інституційна рамка відобразить, як саме кредити ЄКТС мають бути використані, зазвичай зазначаючи мінімальну величину кредиту для освітнього компонента, щоб полегшити між/мультидисциплінарні програми (які будуть створені об'єднанням освітніх компонентів з різних дисциплін). Європейські та національні рамки вказують на рівень кінцевої кваліфікації.

Отже, вищі навчальні заклади, визнаючи, що не всі кредити, отримані на шляху до здобуття кваліфікації, мають однаковий рівень (результати навчання, досягнуті на третій рік ступеня бакалавра, наприклад, будуть, як правило, складнішими, ніж досягнуті у перший рік), можуть визначати проміжні кредитні рівні з відповідними дескрипторами, які (разом із правилами щодо наступності/переведення) допоможуть студентам у просуванні їхніми навчальними траєкторіями.

До початку проектування освітньої програми в деталях ця програма має бути визначена в контексті положень місії вищого навчального закладу та відповідної кафедри, професійних специфікацій (правил, вимог) та інституційної академічної рамки для призначення кредитів.

Рекомендується також проаналізувати потреби і провести консультації із зацікавленими сторонами (роботодавцями, випускниками, суспільством загалом), щоб переконатися у наявності попиту на програму.

3.2. Профіль програми

Профіль представляє відмінні риси освітньої програми (Lockhoff та ін., 2010). У ньому зазначають галузь знань (що може бути виражено в кодах МСКО-Галузі), рівень кваліфікації/програми, основну мету, ключові результати навчання, що очікуються після завершення, навчальне середовище (умови навчання), основні заходи з навчання, викладання та оцінювання. Ефективний профіль програми роз'яснює студентам і зацікавленим сторонам, які загальні та предметно-специфічні (фахові) компетентності будуть розвинені, а також попрограми (Lockhoff та ін., 2010). У ньому зазначають галузь знань (що може бути виражено в кодах МСКО-Галузі), рівень кваліфікації/програми, основну мету, ключові результати навчання, що очікуються після завершення, навчальне середовище (умови навчання), основні заходи з навчання, викладання та оцінювання. Ефективний профіль програми роз'яснює студентам і зацікавленим сторонам, які загальні та предметно-специфічні (фахові) компетентності будуть розвинені, а також потенціал щодо працевлаштування випускників програми. Для цього профіль програми рекомендується визначати після проведення консультацій з відповідними зацікавленими сторонами (колегами-освітянами, соціальними партнерами, роботодавцями, випускниками та студентськими представниками) і подавати його у ясному та прозорому форматі.

Профіль повинен бути частиною опису освітньої програми, внесеного до Каталогу курсів.

Nota bene / Зверніть увагу

У межах ЄПВО вживаються терміни «результати навчання» і «компетентності» з різними відтінками значення та в дещо різних системах відповідності.

Для цілей цього Довідника ці терміни застосовуються у таких значеннях.

Компетентність означає «доведену здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні здатності в робочих або навчальних ситуаціях і в професійному та особистісному розвитку. У контексті Європейської рамки кваліфікацій компетентність описується в термінах відповідальності та автономії (самостійності)» (Рекомендації 2008/С 111/01). Компетентності можуть бути загальними або предметно-специфічними (фаховими). Набуття компетентностей є метою освітнього процесу та освітньої програми.

Результати навчання відображають рівень компетентностей, якого досяг студент, перевірений оцінюванням, є «визначенням того, що студент знає, розуміє та здатний робити після завершення процесу навчання» (там само). Їх формулює академічний персонал (науково-педагогічні працівники) за участю студентів та інших зацікавлених сторін. Для того, щоб полегшити оцінювання, ці визначення мають бути вимірюваними.

3.3. Програмні результати навчання

Результати навчання за освітньою програмою (програмні результати навчання) ґрунтуються на профілі програми та описують те, що студент знає, розуміє та здатний робити після завершення програми.

Nota bene / Зверніть увагу

Формулювання програмних результатів навчання

Значну увагу звернуто на формулювання результатів навчання. Наведемо неповний список корисних рекомендацій.

- Результати навчання повинні адекватно відображати контекст, рівень, масштаби і зміст програми.
- Формулювання результатів навчання повинні бути короткими і не занадто деталізованими.
- Результати навчання повинні бути взаємно погоджені.
- Результати навчання повинні бути зрозумілими, щоб їх можна було перевірити з огляду на те, чого студент справді досяг наприкінці програми.
- Результати навчання повинні бути досяжними в межах визначеного навчального навантаження.
- Результати навчання повинні бути пов'язані з відповідними навчальними заходами, методами та критеріями оцінювання.
- Немає правил щодо ідеальної кількості результатів навчання на рівні програми. Досвід показує, що доцільно визначати 10-12³ результатів навчання.
- Загальноприйнятий метод формулювання результатів навчання ґрунтується на трьох істотних елементах:
- Використання активного дієслова, щоб висловити те, що студенти, як очікується, повинні знати та вміти робити (наприклад, випускники можуть «описати», «реалізувати», «зробити висновки», «оцінювати», «планувати»).
- Визначення, чого стосується цей результат (об'єкта чи навички, наприклад, може пояснити «функціонування апаратних компонентів» або може представити «дизайн вітальні, виконаний власноруч»).

Визначення способу демонстрації досягнення результатів навчання (наприклад, «дати короткий огляд матеріалів, найчастіше використовуваних в електричній інженерії»; «розробити дослідницький проект із застосуванням сучасних наукових методів» тощо).

Програмні результати навчання повинні входити до Каталогу курсу і Додатка до диплома.

3.4. Структура програми і призначення кредитів

Освітня програма розділяється на окремі освітні компоненти, які можуть складатися з одного або кількох модулів, інших типів складових навчального курсу, роботи та клінічної практики,

³ У вже згаданому виданні проекту «Тюнінг» (Lockhoff та ін., 2010) пропонують вказувати 15-20 програмних результатів навчання (прим. ред.)

дослідницьких проектів, лабораторних робіт та інших відповідних навчальних заходів. Ці компоненти можуть також передбачати соціальні та громадські заходи (наприклад, менторство і наставництво), якщо вони забезпечують досягнення програмних результатів навчання і мають призначені їм кредити.

Результати навчання разом з відповідними стратегіями і критеріями оцінювання повинні бути визначені для кожного освітнього компонента.

Результати навчання програми загалом та її освітніх компонентів часто відображають окремо, щоб продемонструвати їх взаємне доповнення. Багато інституцій використовують матрицю для зіставлення результатів навчання ступеневої програми та результатів навчання її окремих компонентів.

Nota bene / Зверніть увагу

Результати навчання у компонентах освітньої програми

Принципи формування результатів навчання для освітніх компонентів є такими самими, як і результатів навчання для програми.

Немає абсолютних правил щодо ідеальної кількості результатів навчання для освітнього компонента. Це залежатиме від рівня та змісту компонента, а також відповідного навчального навантаження. Однак належна практика свідчить, що їхня кількість має бути обмежена, загальний досвід показує, що прийнятним числом є 6-8.

Додаток 3 містить список рекомендованої літератури з рекомендаціями щодо результатів навчання.

Після того, як складові компоненти освітньої програми визначені, повинна бути представлена її загальна структура та призначені кредити кожному компоненту на основі результатів навчання і відповідного навантаження, із урахуванням того, що 60 кредитів відповідають навчальному року очної форми навчання.

Коли освітні компоненти мають кратний певному числу кредитний вимір (наприклад, 5, 10, 15), їх часто називають «модулі». У програмі, складеній з модулів (модульна структура), можна використовувати кредитні виміри з кроком 0,5, коли це необхідно (наприклад, у випадку чотирьох модулів на семестр (30 кредитів ЄКТС) кожен модуль може мати обсяг 7,5 кредиту), але треба уникати інших кредитних вимірів, виражених не цілими числами. Зручно, якщо інституція визначає базовий кредитний показник з мінімальною кількістю кредитів для освітнього компонента, що сприятиме взаємодії в межах навчальних планів між навчальними дисциплінами і викладачами.

Створення «вікон мобільності» в навчальному плані сприятиме академічній мобільності. «Вікна мобільності» можуть бути описані й за змістом, і за часовими періодами під час проектування освітньої програми або можуть дозволяти гнучкість у змісті та часових періодах для кожного окремого студента. Їх краще не використовувати для повторення того, що вивчено в рідному вищому навчальному закладі, треба дозволити студентам отримати користь від різноманітного освітнього досвіду в інших умовах.

Вимоги щодо наступності/переведення в опануванні освітньої програми мають бути чіткими, щоб студенти успішно орієнтувалися в програмі та здобули передбачені кваліфікації. Ці вимоги

можуть містити, крім іншого, передумови, додаткові вимоги та рекомендації. Правила щодо наступності/переведення в програмі можуть визначати кількість кредитів або кредитні діапазони, необхідні на різних етапах освітньої програми (наприклад, мінімальна кількість кредитів, необхідних для переходу з одного академічного року/семестру до іншого). Вони також можуть бути сформульовані у вигляді докладних правил про те, які освітні компоненти повинні та/або можуть бути опановані та на якому етапі й на якому рівні (наприклад, обов'язкові курси, вибіркові курси та передумови).

Незалежні студенти, які приєднуються до формальної освітньої програми, повинні одержати відповідні консультації/ поради, що допоможуть їм дотриматися вимог щодо наступності опанування програми. Де це доречно, консультування має передбачати визнання попереднього навчання та досвіду. Гнучкі структури програм надають студентам можливість вибору, зокрема можливості доступу до нових моделей навчання та викладання.

3.5. Навчання, викладання та оцінювання

Вищі навчальні заклади мають визначати свої навчальні та викладацькі цілі в контексті своїх освітніх програм, а також засобів їх реалізації та оцінювання.

Загальні принципи навчання, викладання та оцінювання

Деякі загальні принципи, що стосуються навчання, викладання та оцінювання, необхідно враховувати під час реалізації освітньої програми, незалежно від методів навчання та викладання.

Відкритий діалог та участь

Студентоцентрикований підхід потребує відкритого діалогу та наявності зворотного зв'язку між студентами, викладачами та відповідними адміністраторами, за допомогою яких можна сформулювати та обговорити їхні потреби і прагнення. Усі зацікавлені сторони повинні бути залучені до конструктивного обговорення щодо розроблення та реалізації освітньої програми. Представники студентів повинні брати участь у таких дискусіях з повним правом голосу.

Прозорість і надійність

Каталог курсу повинен забезпечити надійну, сучасну та якісну інформацію про ступеневі програми, а також про окремі освітні компоненти. Він повинен забезпечувати точний опис ступеневої програми, а саме всіх деталей: структури, компонентів, результатів навчання, навантаження, підходів до навчання та викладання, методів і критеріїв оцінювання, правил щодо наступності/переведення у програмі.

Узгодженість

Академічний персонал, відповідальний за реалізацію програми та її компонентів, повинен забезпечити узгодженість між результатами навчання, зазначеними у програмі, навчальною та викладацькою діяльністю, процедурами оцінювання. Це передбачуване співвідношення (Biggs, 2003) між результатами навчання, навчальною діяльністю та оцінюванням є необхідною вимогою для освітніх програм.

Гнучкість

Гнучка структура програми необхідна для надання вибору студентам і задоволення різних потреб, наприклад, має бути надана можливість для розвитку індивідуальних траєкторій навчання, запропоновані вибіркові заходи. Гнучка організація діяльності з навчання, викладання та оцінювання, із забезпеченням гнучкості в розкладі та більших можливостей для самостійного навчання, потрібна для адаптації різних стилів навчання. Це розширює вибір матеріалів і заходів для навчання та викладання, відкриває можливості для студентів з різними профілями або потребами (наприклад, людей з обов'язками піклування або людей з обмеженими можливостями). Інтеграція цифрових технологій у систему вищої освіти істотно впливає на навчальні та викладацькі підходи. Призначення кредитів за результати навчання, досягнуті за допомогою нових моделей реалізації освітніх програм, доступних завдяки технологіям, ґрунтується на тих самих принципах, що і призначення кредитів за результати навчання для традиційних освітніх компонентів.

Відповідне оцінювання освітніх досягнень

Кредити присвоюються, коли відповідне оцінювання показує, що визначені результати навчання досягнуті на відповідному рівні. Якщо студент не досяг визначених результатів навчання, кредити не будуть присвоєні. Кількість кредитів, що присвоюється студенту, який демонструє досягнення результатів навчання, дорівнює кількості кредитів, що відповідають освітньому компоненту.

Методи оцінювання охоплюють увесь спектр письмових, усних і практичних тестів/екзаменів, проектів і портфоліо, що використовуються для оцінювання прогресу студента і встановлення факту досягнення результатів навчання за освітнім компонентом або модулем, тоді як критеріями оцінювання є опис того, що очікувано студент повинен зробити, щоб довести, що результату навчання досягнуто.

Для того, щоб бути відповідними, методи оцінювання та критерії, вибрані для освітнього компонента, повинні бути узгоджені з результатами навчання, визначеними для нього, і зі здійсненими навчальними заходами.

Nota bene / Зверніть увагу

Докторська освіта перебуває у процесі зміни – з більшою різноманітністю шляхів отримання докторського ступеня і визнанням принципу, що підготовка високого рівня корисна для розвитку загальних (універсальних) та предметно-специфічних (фахових) компетентностей третього циклу. У деяких країнах і закладах ЄКТС також використовують на третьому циклі вищої освіти. Кредити ЄКТС призначаються або для ступеневої програми загалом, або для деяких/всіх освітніх компонент (наприклад, навчальних дисциплін).

Якщо використовується ЄКТС, необхідно застосовувати рекомендації, що містяться в цьому Довіднику користувача ЄКТС, беручи до уваги специфічну природу докторських ступенів. Відповідна інформація повинна міститися у Каталозі курсу.

Визначення результатів навчання для конкретних етапів на третьому циклі може в певних випадках дати змогу кандидатам, які переривають свою підготовку, отримати деяку сертифікацію щодо того, чого вони досягли до цього моменту. Це також може бути корисним для демонстрації майбутнім роботодавцям досягнення високого рівня загальних і предметно-специфічних (фахових) компетентностей.

3.6. Моніторинг призначення кредитів

Моніторинг освітньої програми здійснюється для того, щоб встановити, чи є призначення кредитів, визначені результати навчання та розраховане навчальне навантаження досяжними, реалістичними та адекватними. Моніторинг може проводитися в різний спосіб – опитування, фокус-групи, інтерв'ю або моніторинг досягнутих результатів. Який би метод не застосовувався, зворотний зв'язок від студентів, співробітників і, де доречно, зацікавлених сторін повинен бути суттєвим елементом для перевірки та перегляду призначення кредитів. Дані про час завершення та результати оцінювання програм та їх компонентів також необхідно використовувати.

Важливо інформувати студентів і працівників про мету моніторингу та спосіб його здійснення, щоб забезпечити точність та високий відсоток наданих відповідей. Якщо зібрана інформація показує розбіжність між передбаченим навантаженням і часом, який фактично необхідний більшості студентів для досягнення визначених результатів навчання, необхідно переглянути навчальне навантаження, кредити, результати навчання або заходи та методи навчання й викладання. Це може також потребувати перепроектування освітньої програми та її освітніх компонентів. Перегляд необхідно виконати якомога швидше, не створюючи проблем для тих, хто в цей час навчається за програмою, і повідомити про це тих, хто брав участь у моніторингу, щоб сприяти безперервному зворотному зв'язку в закладі.

Розділ 4. ЄКТС у мобільності й визнанні кредитів

Цей розділ стосується перезарахування (трансферу) кредитів та їх визнання в ступеневій та кредитній мобільності.

Успішна навчальна мобільність потребує академічного визнання і трансферу кредитів. Визнання кредитів є процесом, за допомогою якого заклад засвідчує, що результати навчання, досягнуті та оцінені в іншому вищому навчальному закладі, задовольняють вимоги однієї з програм, яку цей заклад пропонує.

Ураховуючи різноманітність освітніх програм і вищих навчальних закладів, малоімовірно, що кредити і результати навчання освітнього компонента у двох різних програмах будуть однакові. Це ще більше стосується визнання навчання з інших навчальних контекстів (наприклад, професійно-технічна (професійна) освіта і підготовка). Тому рекомендується використовувати відкритий і гнучкий підхід до визнання кредитів, отриманих в іншому контексті, зокрема у разі навчальної мобільності, на основі сумісності результатів навчання, а не еквівалентності змісту курсу. На практиці визнання означає, що кількість кредитів, отриманих за подібні результати навчання, досягнуті в іншому контексті, замінить кількість кредитів, які виділено для схожих результатів навчання у вищому навчальному закладі, що присвоює кредити та ступені.

Заклади повинні зробити власну політику визнання загальновідомою і легкодоступною.

4.1. Ступенева мобільність

Ступеневі освітні програми можуть відрізнятися одна від іншої за кількістю кредитів ЄКТС, які вони містять (див. *Nota Ввпв/Зверніть увагу в підрозділі 3.1*). З метою визнання кваліфікацій для продовження навчання різниця в кількості кредитів ЄКТС, отриманих після успішного набуття кваліфікації, не береться до уваги. Програмні результати навчання повинні бути

головним фактором, який необхідно враховувати. Це означає, наприклад, що ступінь бакалавра повинен бути визнаний з метою зарахування на магістерську програму, незалежно від того, чи оснований він на 180, чи на 240 кредитах ЄКТС.

Nota bene / Зверніть увагу

Лісабонська конвенція про визнання

Лісабонська конвенція про визнання, яка набула чинності в 1999 р., забезпечує правову основу для транскордонного академічного визнання.

Конвенція передбачає:

«36. Кваліфікації приблизно однакового рівня можуть відрізнятися щодо змісту, профілю, навантаження, якості та результатів навчання. Під час оцінювання іноземних кваліфікацій ці відмінності повинні розглядатися якомога гнучкіше та лояльніше, лише істотна відмінність з погляду мети визнання (наприклад, академічне або де-факто професійне визнання) повинна приводити до часткового визнання або невизнання іноземних кваліфікацій.

37. Іноземні кваліфікації мають бути визнані, якщо істотна відмінність не може бути продемонстрована між кваліфікацією, для якої вимагається визнання, та відповідною кваліфікацією держави, у якій здійснюється запит на визнання».

Посібник Європейського простору визнання (Посібник ЄПВ (EAR), 2012) надає таке пояснення для інтерпретації істотної відмінності:

«Зосереджуючись на п'яти ключових елементах, які разом становлять кваліфікацію (рівень, навчальне навантаження, якість, профіль і результати навчання), і беручи до уваги істотні відмінності, компетентні органи з визнання перетворили свій підхід з такого, за яким очікується, що іноземна кваліфікація буде майже такою самою, як і ті, що пропонуються в їх країнах, на такий, що зосереджується на «визнанні» шляхом позитивного прийняття неістотних відмінностей».

Істотними відмінностями є такі відмінності між іноземною кваліфікацією та національною кваліфікацією, які настільки значні, що вони, швидше за все, не дадуть заявнику можливість надалі займатися вибраною діяльністю – подальшим навчанням, дослідженнями або роботою.

Тягар доведення істотної відмінності покладається на компетентні органи визнання країни, яка приймає, враховуючи такі важливі рекомендації:

- не кожна відмінність повинна вважатися «істотною»;
- існування істотної відмінності не передбачає обов'язкової відмови у визнанні іноземної кваліфікації;
- відмінність повинна бути суттєвою щодо функції кваліфікації та мети, задля якої потрібне визнання.

Більше про істотні відмінності див. E. Stephen Hunt та Sjur Bergan (2010). **Визнання професійних кваліфікацій**

Директива ЄС 2013/55/EU вносить поправки до Директиви 2005/36/ EU про **визнання професійних кваліфікацій**.

Це надає можливість використовувати ЄКТС як додатковий засіб вираження тривалості курсу заочною формою навчання для семи «секторальних» професій. Зобов'язання виражати тривалість курсу підготовки в навчальних роках очної форми навчання, а також у загальній кількості годин залишається для лікарів, медичних сестер загального профілю, стоматологів та акушерок. Для ветеринарних хірургів, фармацевтів та архітекторів зобов'язання стосується лише навчальних років очної форми навчання.

ЄКТС так само може застосовуватись на рівнях (d) та (e) кваліфікаційної сітки, що використовується у **Загальній системі** (General System), яка охоплює всі інші регульовані професії, основані на кваліфікаціях, в ЄС та Європейській економічній зоні (European Economic Area, EEA).

Нова Директива поширила свою сферу визнання також і на **практику** / професійне стажування (навчання на робочому місці), необхідні для отримання доступу до регульованої професії. Це може бути прийнято в будь-якій країні-члені ЄС/ЕЕА, незалежно від того, де кваліфікацію здобуто, і повністю визнано. Положення 27 стверджує, що «визнання професійного стажування, завершеного в іншій країні-члені, має бути основане на чіткому письмовому описі цілей навчання і поставлених завдань, визначених керівником стажування в країні-члені, яка приймає». Стаття 55а вимагає від компетентних органів «опублікувати рекомендації щодо організації та визнання професійних стажувань, проведених в інших країнах-членах або в третій країні, зокрема щодо ролі керівника стажування».

Нарешті, нова Директива вводить **загальні рамки стажування (практичної підготовки)**, основані на «загальних наборах знань, навичок і компетентностей», необхідних у системах освіти і практичної підготовки, застосовуваних у не менше ніж одній третині країн-членів. Ці програми можуть запропонувати представники професійних організацій ЄС національного рівня або компетентні органи. Вони повинні відповідати Європейській рамці кваліфікацій для навчання впродовж життя і можуть повною мірою використовувати ЄКТС.

4.2. Кредитна мобільність

ЄКТС розроблена, щоб сприяти академічній мобільності між вищими навчальними закладами для короткотермінових періодів підготовки («кредитна мобільність»). У цьому Довіднику роз'яснено, що ЄКТС розроблена та адаптована також і для цілей, пов'язаних з накопиченням кредитів, але, як і раніше, ЄКТС відіграє важливу роль у мобільності студентів, уможливлуючи перезарахування (трансфер) і визнання досягнень студента за результатами мобільності.

У ЄКТС такі допоміжні документи сприяють визнанню кредитів для цілей мобільності:

Каталог курсу;

- Угода про навчання;
- Академічна довідка;
- Свідоцтво/сертифікат про практику/стажування.

Ці документи містять інформацію про досягнуті результати навчання, на основі чого вищий навчальний заклад, що присуджує кваліфікацію, може прийняти рішення про визнання та перезарахування (трансфер) кредитів. Детальніше це висвітлено в розділі 7 Посібника з європейського визнання для вищих навчальних закладів (2014 р.). Розділ містить корисну схему щодо визнання періодів навчання за кордоном.

Nota bene / Зверніть увагу

Золоте правило визнання кредитної мобільності в межах міжінституційних угод:

Усі кредити, отримані під час періоду підготовки за кордоном або під час віртуальної мобільності, як погоджено в Угоді про навчання та підтверджено Академічною довідкою, – повинні бути перезараховані без затримки та входити до ступеневої кваліфікації студента без будь-якої додаткової роботи чи оцінювання студента.

4.2.1. До початку періоду кредитної мобільності

Для того, щоб полегшити організацію кредитної мобільності та визнання кредитів, три залучені до процесу сторони – студент, вищий навчальний заклад, що скеровує студента (заклад, який скеровує), та вищий навчальний заклад (організація/підприємство), що приймає студента (заклад, який приймає) – повинні домовитися щодо навчальної програми за кордоном. Вони повинні формалізувати цю домовленість у формі Угоди про навчання, підписаної трьома сторонами до початку періоду мобільності. Угода про навчання має на меті надати студентові гарантії, що кредити, які він/вона успішно отримає протягом періоду мобільності, будуть визнані. Програма «Еразмус+» надає шаблони Угоди про навчання як для навчання, так і для практики/стажування для організацій, що беруть участь у програмі. Вона також містить рекомендації для вищих навчальних закладів про те, як використовувати шаблони, і встановлює конкретні кінцеві терміни, яких заклади повинні дотримуватися.

Освітні компоненти, які належить опанувати протягом періоду мобільності, як правило, не можуть бути відібрані на основі їх еквівалентності певним освітнім компонентам, які пропонуються у вищому навчальному закладі, що скеровує на мобільність. Результати навчання за повною програмою навчання за кордоном повинні або бути сумісними з результатами навчання за ступеневою програмою, яку опановує студент в своєму вищому навчальному закладі та для якої має бути надано визнання після періоду навчання за кордоном, або доповнювати їх. Це полегшує гнучку заміну еквівалентної кількості кредитів ступеневої програми в закладі, що скеровує на мобільність, кредитами, отриманими у закладі, що приймає. Крім того, можливо зарахувати період мобільності загалом замість послідовного перезарахування компонента за компонентом.

Угода про навчання має визначати набір відповідних освітніх компонентів, що необхідно опанувати в закладі, який приймає, і як вони будуть інтегровані в програму закладу, що скеровує. Кількість кредитів, отриманих у закладі, який приймає, має відповідати періоду навчання за кордоном. Студент очікувано має опанувати освітні компоненти, з урахуванням того, що 60 кредитів ЄКТС відповідають одному навчальному року очної форми навчання.

Заклад, що приймає, зобов'язаний зареєструвати студента, який прибув у межах кредитної мобільності, для вивчення запланованих освітніх компонентів, пересвідчившись, що ці компоненти доступні в передбачений період мобільності.

Після підписання всіма трьома сторонами Угода про навчання може бути змінена, у разі необхідності, лише за згодою всіх трьох зацікавлених сторін.

Nota bene / Зверніть увагу

Нові моделі навчання на основі ІКТ дають студентам змогу отримати доступ і проходити курси за межами свого вищого навчального закладу (**«віртуальна мобільність»**). Таким студентам

має бути забезпечена належна методична допомога, а Угоду про навчання повинні підписати заклад, що скеровує, і студент.

У **спільних програмах** заклади-партнери запроваджують узгоджені схеми мобільності, що містять правила визнання кредитів. Угоди про навчання не обов'язково використовувати в процесі реалізації спільних програм: кредити, отримані в закладі-партнері, визнаються автоматично в разі дотримання узгоджених правил і виконання всіх умов. Але запланована траєкторія навчання повинна бути зрозумілою для студента, а підписання Угоди про навчання – належною практикою.

4.2.2. Після завершення періоду кредитної мобільності

Заклад, що приймає, після оголошення результатів студента забезпечує надання Академічної довідки закладу, який його скерував, та студенту протягом відповідного короткого періоду (передбаченому двома інституціями).

Після успішного завершення низки освітніх компонентів, передбачених Угодою про навчання і підтверджених Академічною довідкою, яку надав заклад, що приймає, заклад, який скерував, повинен повністю визнати узгоджену кількість кредитів ЄКТС, перезарахувати їх в освітню програму студента та використовувати їх для виконання кваліфікаційних вимог. Заклад, що скерував, також повинен чітко вказати, які саме освітні компоненти, опановані за кордоном, входили в освітню програму, за якою навчається студент. Коли доречно, отримані оцінки конвертуються (див. підрозділ 4.3). Уся ця інформація повинна міститися в Академічній довідці (або еквівалентному документі/базі даних), доступній студенту.

Інституційні процедури повинні бути визначені для оцінювання освітніх компонентів у випадку, якщо студенти не завершили їх успішно в закладі, що приймає. Такі процедури необхідно довести до відома студентів заздалегідь.

Додаток до диплома призначений для забезпечення випускників вищих навчальних закладів повним прозорим описом їхніх освітніх досягнень. Освітні компоненти, успішно завершені за кордоном, входять в Академічну довідку, що додається до Додатка до диплома, під їх оригінальними назвами (та з їх перекладом мовою (мовами), якою Додаток до диплома складено) із зазначенням закладу, в якому вони опановані, кількості присвоєних кредитів та отриманих оцінок. У разі проходження практики/стажування за кордоном перезарахування кредитів буде задокументоване у Сертифікаті (свідоцтві) про практику/стажування та Додатку до диплома або в Документі мобільності Europass. У випадку, коли практичну підготовку проходять випускники, обов'язково рекомендується використовувати Документ мобільності Europass, оскільки їх практика/стажування відбувається після закінчення навчання у вищому навчальному закладі, тому інші згадані вище документи не є релевантними для них.

4.2.3. Інституційні норми і правила

Досвід показав, що належна практика сприяє менеджменту кредитної мобільності та визнання кредитів.

Інституційна прихильність.

Повинні бути розроблені конкретні інституційні правила, що уможливить визнання іншого навчального досвіду, накопичення та перезарахування (трансфер) кредитів за допомогою

різних типів мобільності (зокрема для «вільних слухачів» – ініціаторів), практичного досвіду, віртуального, попереднього та неформального навчання.

Вищий навчальний заклад повинен чітко визначити сфери відповідальності за реалізацію та моніторинг кредитної мобільності й забезпечити прозорість і справедливість процедур подавання заявок і критеріїв відбору для участі в кредитній мобільності, а також визначити механізм оскарження.

На кожному факультеті/кафедрі або в кожній предметній області повинен бути призначений відповідальний працівник, формально уповноважений обговорити програму навчання за кордоном зі студентом та затвердити і підписати Угоду про навчання від імені закладу, що скеровує, до початку періоду мобільності, а також Академічну довідку після завершення періоду мобільності⁴. Не слід пропонувати студентам обговорювати академічне визнання зі співробітниками, які не уповноважені це робити, чи з комісією до або після періоду навчання за кордоном, як і не можна пропонувати студентам пройти інші додаткові екзамени або виконувати додаткові завдання після повернення.

Вибір партнерських інституцій

Рекомендується здійснювати обмін угодами із закладами:

- які пропонують зрозумілий опис своїх освітніх програм, зокрема результатів навчання, кредитів, підходів до навчання та викладання, методів оцінювання;
- чиї процедури навчання, викладання та оцінювання може прийняти заклад, який скеровує, не вимагаючи від студента виконання будь-якої додаткової роботи або складання іспиту;
- які мають належну систему забезпечення якості відповідно до їхніх національних систем.

Угоди можуть бути укладені не тільки із закладами, що пропонують подібні програми, але також з тими, що реалізують програми, які є доповнювальними.

Введення кредитної мобільності в освітні програми

Структурування кредитної мобільності в навчальному плані освітньої програми полегшує визнання. Вищі навчальні заклади можуть:

- визначити семестр або рік, коли період навчання за кордоном найдоцільніше ввести в програму («вікно мобільності»);
- запланувати у відповідному семестрі/ навчальному році освітні компоненти з результатами навчання, яких легко досягти за кордоном (наприклад, міжнародні або порівняльні курси, додаткові/вибіркові курси, підготовка дисертації, мовні курси, практика/стажування);
- визначити інституції-партнери, у яких можна досягти порівнянних/ додаткових результатів навчання.

⁴ Програма «Еразмус+» надає шаблон Угоди про навчання, у якій вимоги до відповідальних осіб визначаються так: Відповідальна особа в закладі, який скеровує: науково-педагогічний працівник, який має право затвердити програми мобільності студентів, які виїжджають (угоди про навчання), вносити в них зміни, коли це необхідно, а також гарантувати повне визнання таких програм від імені компетентного академічного органу. Відповідальна особа в закладі, який приймає: науково-педагогічний працівник, який має право затвердити програму мобільності студентів, які прибувають, та надаватиме їм академічну підтримку під час курсу навчання за програмою мобільності.

повнювальними.

Введення кредитної мобільності в освітні програми

Структурування кредитної мобільності в навчальному плані освітньої програми полегшує визнання. Вищі навчальні заклади можуть:

- визначити семестр або рік, коли період навчання за кордоном найдоцільніше ввести в програму («вікно мобільності»);
- запланувати у відповідному семестрі/ навчальному році освітні компоненти з результатами навчання, яких легко досягти за кордоном (наприклад, міжнародні або порівняльні курси, додаткові/вибіркові курси, підготовка дисертації, мовні курси, практика/стажування);
- визначити інституції-партнери, у яких можна досягти порівнянних/ додаткових результатів навчання.

Nota bene / Зверніть увагу

У Програмі «Еразмус+» кілька хартій, таких як «Еразмус-хартія для вищої освіти» (Інституційні зобов'язання), «Європейська хартія якості для мобільності», «Еразмус-хартія студентів» (Європейський кодекс належної практики для «Еразмус+ студентів»), забезпечують основу для організації кредитної мобільності й визнання.

4.3. Розподіл оцінок

Через різні культурні та академічні традиції європейські освітні системи розробили не тільки різні національні шкали оцінювання, але й різні способи їх використання в межах однієї країни, у різних предметних областях або закладах. Важливо визнавати ці відмінності, але також важливо зробити їх прозорими в межах Європейського простору вищої освіти, щоб оцінки, поставлені в усіх країнах, предметних областях або закладах, можна було правильно зрозуміти та коректно порівняти.

Мобільні студенти мають право на справедливе ставлення до себе та прозорість стосовно їх оцінок у процесі перезарахування (трансферу) кредитів від одного закладу до іншого, оскільки доступ до подальшого навчання, грантів або інших можливостей залежить від рівня їхньої успішності. Прозорість рівнів успішності однаково важлива для випускників, які претендують на робоче місце і у власній, і в іншій країні.

Для забезпечення зрозумілої та узгодженої інформації про успішність відповідного студента кожен ВНЗ повинен надати – разом із національною/інституційною шкалою оцінювання та її поясненням – таблицю статистичного розподілу оцінок, поставлених у межах відповідної програми або галузі знань (Таблиця розподілу оцінок), що показує, як шкала оцінювання фактично використовується в цій програмі. Таблицю розподілу оцінок вперше використано в Довіднику користувача ЕКТС у 2009 р. як заміну попередньої шкали оцінювання ЕКТС (А, В, С, D, Е), яка вже не використовується.

Навіть у тих випадках, коли переведення оцінок не є необхідним за академічною традицією закладу, що приймає, розрахунок Таблиці розподілу оцінок сприятиме справедливому ставленню до мобільних студентів після їх повернення до закладу, який скерував їх. Зазначимо, що прикладом належної практики є ознайомлення екзаменаторів з-поміж працівників закладу з детальними статистичними даними про результати оцінювання на іспитах для забезпечення

більшої прозорості процесу та виявлення дисбалансу, який може бути предметом подальшого розгляду.

Партнери в межах спільних ступеневих програм повинні заздалегідь домовитися, як вони вирішуватимуть питання оцінювання та переведення оцінок.

Таблиці розподілу оцінок показують, як чинні національні або інституційні шкали використовуються в закладі – у відкритому доступі або в окремих системах – і дають змогу порівняти зі статистичним розподілом оцінок у паралельній контрольній групі іншого закладу. Вони відображають статистичний розподіл позитивних оцінок («задовільно» і вище), поставлених у кожній галузі знань у певному закладі. Важливо надати додаткову інформацію про відсоток студентів, які успішно виконують програму на тому самому рівні вибірки, але вона не повинна використовуватися для переведення оцінок.

Таблиці розподілу оцінок детально розробляють у стандартизованому форматі для відповідних груп студентів, які навчаються за освітніми програмами, що належать до однієї галузі знань. Такі групи повинні бути статистично надійного розміру стосовно як кількості студентів, так і кількості навчальних років, які беруть до уваги під час розроблення таблиць.

Обчислення таблиць розподілу оцінок є завданням, яке в багатьох закладах виконується на централізованому рівні. Створення таблиць розподілу не повинно бути надмірно утрудненим, оскільки необхідні дані, як правило, доступні в інституційних інформаційних системах і розрахувати відсотки легко за допомогою простого програмного забезпечення. Це потребує лише таких кроків:

1. Визначити контрольні групи в закладі на підставі об'єктивних і прозорих критеріїв, які повинні додаватися до створених таблиць розподілу оцінок. За відсутності методів, оснований на порівнюваних результатах навчання, рекомендується використовувати класифікацію Міжнародної стандартної класифікації освіти, МСКО-Галузі, яка пропонує стандартизовану та ієрархічну класифікацію галузей знань. Для того, щоб контрольні групи були достатніми для статистично релевантного порівняння, рекомендується використовувати код МСКО для «вузьких» або «деталізованих» рівнів (Інститут статистики ЮНЕСКО, 2014 р.).
2. Розрахувати абсолютну кількість позитивних оцінок, поставлених студентам у кожній контрольній групі, визначених принаймні за останні два роки. Треба пам'ятати, що інформація про кількість студентів, які успішно виконують програму, може бути надана в загальних рисах, але не для цього розрахунку.
3. Обчислити розподіл оцінок у відсотках від загальної кількості позитивних оцінок в контрольній групі та підрахувати сумарний (кумулятивний) відсоток. У результаті отримуємо таблицю розподілу оцінок з відсотками і кумулятивними відсотками для кожної наявної контрольної групи.

Нижче наведено приклад таблиці оцінок.

Оцінки, що використовуються в закладі (від найвищої до найнижчої позитивної оцінки)*	Кількість позитивних оцінок у контрольній групі	Відсоток кожної оцінки щодо загальної кількості отриманих позитивних оцінок	Кумулятивний відсоток отриманих позитивних оцінок
10	50	5 %	5 %

9	100	10 %	15 %
8	350	35 %	50 %
7	300	30 %	80 %
6	200	20 %	100 %
Разом:	1,000	100 %	

* Системи/підходи оцінювання можуть бути встановлені на національному рівні.

Внесена до Академічної довідки студента та Додатка до диплома таблиця сприятиме інтерпретації кожної отриманої оцінки і не потребуватиме будь-яких подальших обчислень. Проект Європейської системи переведення оцінок (EGRACONS), що розробляється, міститиме приклади візуальної демонстрації таблиці оцінок.

4.4. Конвертація (переведення) оцінок

Якщо заклади вирішили переводити оцінки мобільних студентів, науковопедагогічний працівник, відповідальний за перезарахування (трансфер) кредитів, має порівняти Таблицю розподілу оцінок з результатами своєї контрольної групи з відповідною таблицею паралельної контрольної групи іншого закладу. Позичування кожної оцінки в обох таблицях можна порівняти і на основі цього порівняння окремі оцінки конвертувати.

Зазвичай відсоткові діапазони оцінок перетинаються між собою. Метою процедури є прозорість. Тому заклад, який приймає, повинен вирішити наперед, буде враховуватися мінімальна, середня чи максимальна оцінка з діапазонів, що перетинаються.

Додаток 2 містить приклади конвертації оцінок на практиці.

Розділ 5. ЄКТС і навчання впродовж життя

У цьому розділі розглянуто роль ЄКТС у сприянні навчанню впродовж життя, відкритим навчальним можливостям і визнанню попереднього навчання та практичного досвіду.

5.1. Навчання впродовж життя – відкриті навчальні можливості

Навчальний ландшафт вищої освіти змінюється зі швидким розвитком диверсифікованіших і гнучкіших можливостей для навчання – зокрема змішаного навчання, нових форм відкритого онлайн-навчання, загальнодоступних онлайн-курсів MOOC (Massive Open Online Courses – MOOC), відкритих освітніх ресурсів (Open Educational Resources – OER), навчання на робочому місці (на основі практичного досвіду), самостійного навчання, індивідуальних навчальних траєкторій, неперервного професійного розвитку (див. розділ 3). Дедалі більша кількість студентів відвідують «автономні» освітні заходи або курси без отримання конкретної кваліфікації. Вищим навчальним закладам сьогодні необхідно задовольняти потреби різних груп студентів і надавати можливості побудови індивідуальних навчальних траєкторій та різних моделей навчання. Тому багато закладів урізноманітнюють і пропонують освітні компоненти з інноваційними моделями навчання та викладання для всіх на основі нових технологій і відкритих освітніх ресурсів – OER.

Перевагою ЄКТС є те, що її можна використовувати у всіх контекстах навчання впродовж життя, застосовуючи однакові принципи для призначення, присвоєння, накопичення і

перезарахування (трансферу) кредитів. Аналогічно до призначення кредитів складовим освітніх програм, вони призначаються в системі відкритого навчання та в інших моделях навчання впродовж життя на основі навчального навантаження, зазвичай необхідного студенту, щоб досягти визначених результатів навчання.

Провайдером вищої освіти «офіційно» (тобто визнаним у той самий спосіб і за тими самими стандартами, що й звичайні вищі навчальні заклади) гарантованої якості, наприклад, таким як інституції, що реалізують відкрите навчання, рекомендується використовувати ЄКТС із тими ж прозорими механізмами, як описано в цьому Довіднику. Це істотно полегшить перехід між різними моделями навчання, визнання та перезарахування (трансфер), одночасно збільшивши довіру студента та зацікавлених осіб до результатів відкритого навчання.

Nota bene / Зверніть увагу

Безперервний професійний розвиток (Continuing Professional Development – CPD) все частіше визнається обов'язковим для тих, хто працює в сфері регульованих професій. Особливо це стосується професій галузі охорони здоров'я. Транскордонний вимір CPD постійно зростає. Добровільний чи обов'язковий CPD фахівці та провайдери сприймають як модель навчання впродовж життя. Він охоплює формальне, неформальне та інформальне навчання. Елементи CPD можуть бути конвертовані в кваліфікації другого циклу (магістр) або в кваліфікацію професійного доктора (залежно від національної юрисдикції), тоді як CPD як суто професійна практика має специфічний характер: можливе самостійне управління ним та оцінювання на основі рецензованого самоаналізу (peer-review). Водночас питання працевлаштування, продовження права на практику, дотримання стандартів професійної практики, захист громадськості та, в медичних професіях, безпека пацієнта, означають, однак, що досягнуті результати CPD повинні бути вимірюваними, перевіреними та сертифікованими відповідним визнаним/уповноваженим органом.

Як саме цього досягти – залишається предметом дискусій у межах спільноти CPD. І Європейська кредитна система для професійно-технічної освіти (ECVET), і ЄКТС вважаються доцільними, оскільки CPD може відбуватися на будь-якому з восьми рівнів Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF LLL). Проте перетин (взаємопроникнення) між двома системами поки що не є достатнім, і різні професії мають різні культури та національні субкультури. Дискусія щодо взаємозв'язків між двома європейськими кредитними системами ще триває, і можна сподіватися, що вона сприятиме кращому розумінню щодо використання кредитів для CPD. Тим часом провайдером CPD на 5-8 рівнях EQF пропонується розглянути питання доцільності кредитів ЄКТС для прозорості, визнання, накопичення і перезарахування (трансферу) кредитів, використовуючи методологію, викладену в цьому Довіднику.

Кредити, присвоєні за всі форми вищої освіти, зокрема – за післядипломну та професійну освіту, можуть бути або визнані та накопичені для отримання кваліфікації, або ні, залежно від бажання студента та/або кваліфікаційних вимог. Деякі самостійні студенти можуть бути зацікавлені лише в освітніх компонентах, не бажаючи отримати кваліфікацію, проте розподіл і документування кредитів даватиме їм змогу використовувати кредити в майбутньому, якщо вони захочуть.

Документування всіх навчальних досягнень та присвоєння відповідної кількості кредитів ЄКТС на певному рівні навчання уможливить у майбутньому визнання цього навчання прозорим та аутентичним способом, що дозволить зарахувати ці кредити під час отримання кваліфікації. Засоби перевірки та визнання у формальній освіті повинні адаптуватися для розроблення диверсифікованішого, гнучкішого освітнього середовища, визнаючи нові форми відкритого

навчання, що уможливлюються завдяки технологіям. Коректне використання ЄКТС значно поліпшить і полегшить цей процес.

5.2. Визнання попереднього навчання і досвіду

Вищі навчальні заклади повинні мати право присвоювати кредити за результати навчання, досягнуті поза межами формальної освіти в результаті практичного досвіду, волонтерської роботи, студентської діяльності, самостійного навчання за умови, що ці результати навчання задовольняють вимоги кваліфікації чи компонентів освітньої програми. На основі визнання результатів навчання, отриманих у ході неформального та інформального навчання, має автоматично присвоюватися така сама кількість кредитів ЄКТС, як у відповідній частині програми формальної освіти.

Як і у випадку формальної освіти, присвоєнню кредитів передують оцінювання, щоб перевірити досягнення результатів навчання. Методи та критерії оцінювання повинні бути побудовані для вимірювання досягнення необхідних результатів навчання на відповідному рівні без посилання на конкретні навчальні заходи або навантаження. Наприклад, «участь у дискусії в аудиторії» більше не розглядатиметься під час оцінювання, натомість актуалізується відповідний результат навчання – «формулювання аргументів під час взаємодії з групою». На кожному факультеті/кафедрі або для кожної предметної області необхідно призначити відповідальних осіб з офіційними повноваженнями та належною підготовкою для присвоєння кредитів за результати навчання, отримані поза формальною освітою, відповідно до прозорих критеріїв, встановлених і опублікованих закладом. Вони повинні будуть звітувати та документувати свої рішення у регулярних звітах відповідній комісії (наприклад, на рівні кафедр, факультету або інституту).

Nota bene / Зверніть увагу

Існує широкий спектр **методів оцінювання для визнання попереднього навчання і досвіду**. Одним з інструментів оцінювання є метод портфоліо. Портфоліо містять документи, які зібрали студенти для того, щоб засвідчити індивідуальні навички (компетентності), набуті у різний спосіб.

Портфоліо також містить матеріали, що підтверджують навички і знання, набуті у попередньому досвіді через неформальне та інформальне навчання. Портфоліо міститиме рекомендації від роботодавців і керівників, результати атестації/сертифікації, резюме та інші документи. На основі портфоліо оцінювач аналізує весь діапазон інформації, наданої студентами. Студенти можуть потребувати допомоги та консультацій під час підготовки портфоліо.

Заклади повинні розробити внутрішні положення щодо визнання неформального або інформального навчання. Ці положення повинні містити такі елементи, як поради, зворотний зв'язок зі студентами щодо результатів оцінювання та можливість апеляції. Заклади повинні також створити відповідні засоби для порад, консультацій та визнання неформального та інформального навчання. Вони можуть мати різні форми, залежно від національної та інституційної практики (наприклад, існувати в межах окремих вищих навчальних закладів або як спільні центри для кількох закладів). Інституційні положення та практики повинні бути опубліковані на офіційних сайтах закладів.

Визнання неформального та інформального навчання допомагає зробити вищі навчальні заклади більш соціально залученими до суспільного життя. Розширення можливостей доступу

для студентів із професійної сфери, а також низка нетрадиційних навчальних середовищ дадуть змогу зробити навчання впродовж життя реальністю. Заклади повинні бути особливо відкриті для визнання професійно-технічної освіти.

Nota bene / Зверніть увагу

Процес присвоєння кредиту неформальному або інформальному навчанню складається з чотирьох основних етапів:

- Початкові поради та рекомендації (що саме містить процес з погляду студента; кредитні ліміти для неформального/інформального навчання; якими є витрати, роль та обов'язки студента і наставника/ консультанта; різні навчальні траєкторії для здобуття кваліфікації).
- Підтримка (зворотний зв'язок; розуміння результатів навчання, виявлення власних результатів навчання; збирання та відбір доказів).
- Визнання/оцінювання (оцінювання підтвердження щодо досягнення результатів навчання та критерії оцінювання).
- Присвоєння кредиту (кредит, присвоєний у такий спосіб, рівноцінний кредиту, отриманому через формальне навчання).

Nota bene / Зверніть увагу

ECVET

Європейську кредитну систему для професійно-технічної освіти (ECVET) створено на основі Рекомендації Європейського Парламенту та Ради в 2009 р. (2009/C 155/02).

Мета ECVET – полегшити перезарахування (трансфер), накопичення та визнання оцінених результатів навчання осіб, які прагнуть набути кваліфікацію в області професійно-технічної освіти (Vocational Education and Training – VET).

Як і ЄКТС, ECVET полегшує формування індивідуальної навчальної траєкторії студентів завдяки накопиченню кредитів – у межах певного закладу, в різних закладах, у різних країнах, між різними освітніми підсистемами і контекстами навчання (тобто формальне, неформальне та інформальне навчання), підтримує їх і допомагає їм вибудувати власний стиль навчання та досвіду.

Як і ЄКТС, ECVET основана на концепції 60 кредитів, але призначення кредитів інше. Часто ECVET використовується для запису та накопичення оцінених результатів навчання без конвертації у кредити. Отже, замість конвертації кредитів, визнання навчання в VET має ґрунтуватися на результатах навчання.

Розділ 6. ЄКТС і забезпечення якості

У цьому розділі описано, як ЄКТС сприяє покращенню якості у вищих навчальних закладах, і подано приклади оцінювання процесу запровадження ЄКТС.

Основна відповідальність за забезпечення якості покладається на кожен вищий навчальний заклад, як погодили міністри освіти країн, залучених до Болонського процесу (Берлінське комюніке, 2003 р.). Внутрішнє забезпечення якості охоплює всі процедури, які здійснюють вищі

навчальні заклади, щоб забезпечити відповідність якості їхніх освітніх програм і кваліфікацій задекларованим ними стандартам, а також вимогам інших відповідних органів, таких як агентства із забезпечення якості. Зовнішні відгуки про якість, надані агентствами із забезпечення якості, забезпечують зворотний зв'язок із закладами та інформацію для зацікавлених сторін. Принципи і процеси забезпечення якості застосовуються до всіх моделей навчання та викладання (формального, неформального, інформального, нових моделей навчання, викладання та оцінювання). Європейські стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ENQA, 2005 р., 2015 р.) сприяють внутрішньому та зовнішньому забезпеченню якості.

Nota bene / Зверніть увагу

«Європейські стандарти та рекомендації (European Standards and Guidelines – ESG) – це набір стандартів і рекомендацій для внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості у вищій освіті. ESG не є стандартами для якості, вони також не задають механізм реалізації процесів забезпечення якості, але надають методичні рекомендації щодо всіх аспектів, життєво важливих для успішного середовища з якісними умовами освітньої діяльності та навчання в системі вищої освіти. Слід розглядати ESG у ширшому контексті, який також охоплює рамки кваліфікацій, ЄКТС і Додаток до диплома, що також сприяє прозорості та взаємній довірі у вищій освіті в Європейському просторі вищої освіти».

Стандарти 1.2, 1.3, 1.4 і відповідні методичні рекомендації стосуються питань, пов'язаних з ЄКТС (зокрема, розроблення освітньої програми, студентоцентрованого навчання, викладання та оцінювання, зарахування студента на навчання, наступності/переведення в освітній програмі, визнання та атестації/сертифікації).

Належна практика використання ЄКТС допоможе закладам покращити якість своїх програм і розширити можливості мобільності. Зважаючи на це, має бути забезпечена якість використання ЄКТС через відповідні процеси оцінювання (наприклад, моніторинг, внутрішні та зовнішні відгуки щодо якості та зворотний зв'язок зі студентами) і постійне покращення якості. Для оцінювання ефективності програми (зокрема результатів навчання, навчального навантаження та методів оцінювання) використовується низка заходів. Вони можуть передбачати або високий рівень відсіювання, або більший відсоток негативних оцінок, або довший час завершення програми. Освітня програма може вважатися ефективною, коли її цілі досягнуто вчасно, тобто коли студенти досягають визначених результатів навчання, накопичують необхідні кредити та отримують кваліфікацію, як і заплановано за програмою. Однак необхідно подбати під час будь-якого аналізу про критичне ставлення до окремих елементів, адже вони можуть також вказувати на неефективне планування або реалізацію програми чи неадекватні заходи підтримки студентів.

Для оцінювання якості впровадження ЄКТС можна скористатись такими показниками:

- освітні компоненти виражаються через відповідні результати навчання, а чітка інформація щодо їх рівня, кредитів, реалізації та оцінювання є доступною;
- навчання може бути завершене протягом офіційно визначеного часу (тобто навчальне навантаження, пов'язане з навчальним роком, семестром, триместром або окремим компонентом курсу, є реалістичним);
- щорічний моніторинг відстежує будь-які зміни в структурі освітніх досягнень та отриманих результатів, після чого виконується відповідний перегляд;
- студентам надається детальна інформація та поради, завдяки чому вони можуть дотримуватись послідовності виконання освітньої програми, використовувати

можливості гнучких навчальних траєкторій і вибирати освітні компоненти відповідного рівня для своєї кваліфікації;

- студентів негайно повідомляють про їхні результати.

Для мобільних студентів та процедури визнання це означає:

- процеси перезарахування (трансферу) кредитів входять у процедури моніторингу, огляду і перевірки;
- відповідальні особи з питань визнання і перезарахування (трансферу) кредитів призначені;
- угоди про навчання укладаються в усіх випадках; їх розроблення, а також будь-які подальші зміни підлягають детальному, чітко визначеному процесу затвердження;
- студенти, які прибувають на засадах мобільності, вибирають освітні компоненти з Каталогу курсів; їх екзамнують та оцінюють, як і місцевих студентів;
- академічні довідки надаються для запису отриманих кредитів та оцінок;
- визнаються всі кредити, пов'язані з успішно завершеними освітніми компонентами, передбаченими кінцевим варіантом Угоди про навчання; результати надаються та оприлюднюються без затримок;
- таблиці розподілу оцінок існують для інтерпретації отриманих оцінок, щоб оцінки – а не тільки кредити – були належно відображені в будь-якій остаточно набутій кваліфікації.

Представники студентів повинні брати активну участь у процесах забезпечення якості для використання ЄКТС:

- у внутрішньому забезпеченні якості, коли студенти надають інформацію (відповідаючи на регулярні опитування, у фокус-групах); долучаються до підготовки звітів щодо самоаналізу закладів; активно беруть участь у роботі академічних органів, відповідальних за процеси внутрішнього забезпечення якості та моніторинг розподілу кредитів ЄКТС.
- у зовнішньому забезпеченні якості, коли студенти є членами комісій із зовнішнього огляду вищих навчальних закладів та/або освітніх програм.

Розділ 7. ЄКТС і допоміжні документи

Використання ЄКТС підтримується документами, складеними за принципами, викладеними у цьому Довіднику. У цьому розділі рекомендовано елементи, які доцільно внести в ці документи, оскільки це поширений і загальноприйнятий спосіб обміну інформацією, корисною для всіх студентів (зокрема для мобільних і немобільних студентів), науково-педагогічних та адміністративних працівників, роботодавців та інших зацікавлених сторін.

Для задоволення потреб студентів вищі навчальні заклади повинні документувати їх досягнення у чіткій, легкозрозумілій спосіб. Тому цей Довідник надає інформаційні складові, що мають міститися в основних документах про мобільність, щоб сприяти кращому порозумінню між різними закладами та країнами, внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами.

7.1. Каталог курсу

Каталог курсу містить докладну, зрозумілу та актуальну інформацію про навчальне середовище вищого навчального закладу, яка має бути доступною для студентів до вступу та протягом усього навчання, щоб надати їм можливість зробити правильний вибір і найефективніше використовувати свій час. Інформація стосується, наприклад, запропонованих кваліфікацій, методів навчання, викладання та процедур оцінювання, рівня освітніх програм, окремих освітніх компонентів і навчальних ресурсів. Каталог курсу повинен містити імена контактних осіб з інформацією про те, як, коли і де можна з ними спілкуватися.

Каталог курсу має бути опублікований на веб-сайті закладу, разом із зазначенням назви курсу/предметної області, державною мовою (або мовою регіону, якщо потрібно) та англійською мовою, щоб усі зацікавлені сторони могли легко отримати доступ до нього. Його необхідно опублікувати заздалегідь для того, щоб потенційні студенти могли зробити свій вибір.

Вищий навчальний заклад має право вибирати формат Каталогу, а також послідовність викладу інформації. Проте дотримання загальної структури, як зазначено нижче, полегшує порівняння каталогів курсів, роблячи їх зрозумілішими. У будь-якому разі Каталог курсу має містити загальну інформацію про заклад, його ресурси та послуги, а також академічну інформацію про програми та окремі освітні компоненти.

Рекомендовані елементи Каталогу курсу

Загальна інформація:

- назва та адреса;
- опис закладу (зокрема тип і статус);
- академічні органи;
- академічний календар;
- перелік запропонованих освітніх програм;
- вимоги щодо прийому, зокрема мовна політика та процедури реєстрації;
- механізми для визнання кредитної мобільності та попереднього навчання (формального, неформального та інформального);
- політика розподілу кредитів ЄКТС (інституційна кредитна рамка);
- механізми академічного управління.

Ресурси та послуги:

- офіс у справах студентів;
- умови розміщення/забезпечення проживання;
- харчування;
- вартість проживання;
- фінансова підтримка для студентів;
- медичні послуги;
- страхування;
- умови для студентів з обмеженими можливостями та особливими потребами;
- навчальне обладнання;
- можливості міжнародної мобільності;
- практична інформація для мобільних студентів, які прибувають;

- мовні курси;
- можливості для проходження практики/стажування;
- умови для занять спортом і відпочинку;
- студентські асоціації.

Інформація про освітні програми:

- присудження кваліфікацій;
- тривалість програми;
- кількість кредитів;
- рівень кваліфікації відповідно до Національної рамки кваліфікацій та Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя;
- галузь(і) знань (наприклад, за Міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО-Галузі) – ISCED-F);
- особливі умови прийому (якщо доречно);
- конкретні механізми визнання попереднього навчання (формального, неформального та інформального) (якщо доречно);
- вимоги та правила щодо отримання кваліфікації, зокрема вимоги щодо завершення програми (якщо доречно);
- профіль програми (див. розділ щодо розроблення освітньої програми);
- програмні результати навчання;
- структурно-логічна схема освітньої програми з кредитами (60 ЄКТС відповідають одному навчальному року очної форми навчання);
- форма навчання (очна/заочна/ електронне (дистанційне) навчання тощо);
- правила екзаменування та шкала оцінювання;
- обов'язкові чи вибіркові «вікна мобільності» (якщо доречно);
- практика/стажування (якщо доречно);
- навчання на робочому місці/ стажування;
- директор освітньої програми або особа з еквівалентною відповідальністю;
- професійні профілі випускників;
- доступ до подальшого навчання.

Для спільних програм рекомендуються деякі додаткові елементи:

- інформація про вид Диплома і Додатка до диплома (спільний/подвійний/багатосторонній);
- члени консорціуму/партнерства та їх ролі;
- структура мобільності за освітньою програмою.

Інформація про окремі освітні компоненти:

- код;
- назва;
- тип (обов'язковий/вибірковий);
- цикл вищої освіти (короткий/ перший/другий/третій);
- рік навчання, у якому цей компонент викладається (якщо доречно);
- семестр/триместр, у якому цей компонент викладається;
- кількість призначених кредитів ЄКТС;
- ім'я викладача(ів);
- результати навчання;

- технологія навчання (очне/дистанційне тощо);
- попередні умови (наприклад, компоненти, що обов'язково передують іншому) та додаткові вимоги (наприклад, компоненти, що вивчаються поряд із цим) (якщо доречно);
- зміст курсу;
- рекомендована або необхідна література та інші навчальні ресурси/засоби;
- заплановані навчальні заходи та методи викладання;
- методи та критерії оцінювання;
- мова навчання та викладання.

7.2. ЄКТС і допоміжні документи для кредитної мобільності

Угода про навчання містить обов'язкові офіційні зобов'язання студента, закладу, що його скеровує, і закладу/організації/компанії, що приймає, щодо всіх навчальних заходів, які проводитимуться.

Затвердити Угоду про навчання та зміни до неї можливо за допомогою цифрових підписів або копій відсканованих підписів, відправлених в електронному вигляді, відповідно до інституційних правил або практики.

7.2.1. Угода про навчання для кредитної мобільності

Кредитна мобільність

Рекомендовані елементи Угоди про навчання для кредитної мобільності:

- ім'я та контактні дані студента;
- імена, адреси й академічні та/ або адміністративні контакти закладів, які скеровують та приймають;
- галузь знань/спеціальність студента у закладі, який скеровує (коди МСКО-Галузі, ISCED-F);
- цикл вищої освіти (короткий/ перший/другий/третій);
- період навчання (від/до) в закладі, який приймає;
- навчальна програма за кордоном: посилання на Каталог курсу закладу, який приймає, та перелік запланованих для ви
- вчення освітніх компонентів (з кодами та кредитами ЄКТС);
- освітні компоненти, від проходження яких студента звільняють у закладі, який скеровує, якщо компоненти, опановані за кордоном, успішно завершені або передбачене визнання періоду мобільності загалом (наприклад, у випадку «вікон мобільності» та ступеневих програм, які передбачають обов'язкове навчання за кордоном);
- підписи трьох сторін (студента, представників закладів, які приймають та скеровують).

7.2.2. Угода про навчання для практики/стажування

Угода про навчання також має важливе значення для практики/стажування як обов'язковий документ, що описує навчальні заходи, які повинен реалізувати студент, освоюючи цей освітній компонент.

Обов'язком організації, що приймає, є забезпечення якісного проходження практики/стажування відповідно до навчальної траєкторії студента з чітко визначеними результатами навчання та видаванням Сертифіката про практику/ стажування після закінчення.

Обов'язком закладу, який скеровує, є забезпечення якості та актуальності практики/стажування, моніторинг досягнень студента, а також визнання кредитів ЄКТС за успішне досягнення результатів навчання.

Угода про навчання для практики/стажування має бути підписана трьома сторонами: студентом, закладом, що його скерував, та організацією/компанією, яка приймає.

Практика / стажування

Рекомендовані елементи Угоди про навчання для практики/стажування:

- ім'я та контактні дані студента;
- імена, адреси та контактні особи закладу, який скеровує, та організації/компанії/ тощо, що приймає;
- галузь знань/спеціальність студента в закладі, який скерував (коди МСКО-Галузі, ISCED-F);
- цикл вищої освіти (короткий/ перший/другий/третій);
- тип закладу/організації/компанії які приймають (приватний/ державний тощо);
- період навчання (від/до) в закладі, який приймає, та кредити ЄКТС;
- результати навчання, що мають бути досягнуті в кінці практики/ стажування;
- детальна програма на період практики/стажування, із завданнями/ звітами;
- кількість робочих годин на тиждень;
- рівень мовної компетентності на робочому місці, якого студент досяг або погоджується досягти на початок періоду підготовки (якщо необхідно);
- заходи з моніторингу та план оцінювання;
- умови внесення змін до Угоди про навчання для практики/стажування;
- механізми визнання в закладі, який скеровує;
- підписи трьох сторін (студента, представників закладу/організації/компанії, які скеровують та приймають, – зокрема керівника студента під час практики/ стажування).

7.3. Академічна довідка

Академічна довідка відображає поточний результат навчання студентів: освітні компоненти, які вони опанували, кількість одержаних кредитів ЄКТС та отримані оцінки.

Оскільки Академічна довідка є надзвичайно важливим документом для запису поточних результатів і визнання освітніх досягнень, важливо визначити, хто повинен відповідати за її підготовку, як вона оформляється і як видається. Більшість закладів формують Академічну довідку зі своїх інституційних баз даних. Важливо пам'ятати, що Академічна довідка може бути використана в інших контекстах, тому інформація повинна надаватись у чіткій, повній і ясній формі.

У випадку кредитної мобільності заклад, який приймає, надає Академічну довідку кожному мобільному студенту та відправляє її закладу, що скеровує, та студенту в кінці періоду навчання, для того, щоб засвідчити офіційно, що робота виконана, кредити присуджені та оцінки отримані протягом періоду мобільності. Академічна довідка має бути відправлена у

відповідно короткий період після оголошення результатів оцінювання студента в закладі, що приймає (див. розділ про кредитну мобільність та визнання).

Рекомендовані елементи Академічної довідки:

- ім'я студента;
- ідентифікаційні дані (ID) та/або контактні дані студента (якщо доречно);
- назва та контакти закладу;
- галузь знань/спеціальність студента та/або назва освітньої програми;
- поточний рік навчання;
- освітні компоненти, які опанував студент у закладі (з кодами, кредитами та оцінками за локальною шкалою оцінювання);
- опис інституційної системи оцінювання;
- інформація щодо розподілу оцінок для відповідної групи;
- дата видавання та підпис відповідальної особи.

Заклад, який скеровує, повинен надати студентові Академічну довідку (або еквівалентний документ/базу даних) без додаткових вимог від нього або неї протягом відповідного періоду. Це забезпечує чіткість визнання результатів періоду мобільності за кордоном.

У навчальній мобільності рекомендується вносити в довідку освітні компоненти, замінені в ступеневій програмі закладу, що скеровує, за якою навчається студент, кількість кредитів, що вони передбачають, і, якщо необхідно, переведені оцінки, які отримав студент за кордоном.

Коли період мобільності визнано загалом, а не компонент за компонентом, заклад, який скеровує, повинен задокументувати кількість кредитів, оцінки (коли доречно) і результати навчання, визначені для всього періоду мобільності.

У випадку практики/стажування Академічна довідка закладу, який скеровує, щонайменш міститиме інформацію, необхідну для виконання всіх механізмів визнання, погоджених в Угоді про навчання перед початком мобільності. Вона може передбачати надання конкретної кількості кредитів, оцінки тощо.

7.4. Сертифікат про практику/стажування

Сертифікат про практику/стажування покликаний забезпечити прозорість і роз'яснити значення досвіду практичної роботи студента. Цей документ видає заклад/організація/підприємство, що приймає, після завершення практики/ стажування, він може бути доповнений іншими документами, такими як рекомендаційні листи.

Рекомендовані елементи Сертифіката про практику/стажування:

- ім'я студента;
- назва організації/підприємства;
- контактні дані організації/підприємства (вулиця, місто, країна, телефон, адреса електронної пошти, веб-сайт);
- тип організації/підприємства (приватний /державний /третій сектор/ ...);
- початок та закінчення практики/ стажування;
- детальна програма практики/ стажування, список завдань;

- знання, навички (інтелектуальні та практичні) й набуті компетентності (досягнуті результати навчання);
- оцінка діяльності студента;
- дата видання, ім'я та підпис відповідальної особи закладу/ організації/підприємства, що приймає.

Додаток 1. Глосарій

А

Академічна довідка (Transcript of Records)

Поточний запис освітніх досягнень студентів: освітні компоненти, які вони опанували, кількість набутих кредитів ЄКТС та отримані оцінки. Довідка є необхідним документом для реєстрації прогресу в досягненні кваліфікації та для визнання навчальних досягнень, зокрема для студентської мобільності. Більшість закладів видають Академічну довідку зі своїх інституційних баз даних.

Б

Безперервний професійний розвиток (Continuing Professional Development)

Аспект навчання впродовж життя, який ще іноді називають безперервним професійним розвитком. Безперервний професійний розвиток – це навички, знання і досвід, що людина здобуває формально та інформально на роботі, і які розвивають її базову кваліфікацію та практичний досвід. Усе частіше продовження навчання і поглиблення знань, навичок та компетентностей необхідне, щоб бути обізнаним та працювати безпечно, легально й ефективно, це офіційна вимога для професійного кар'єрного розвитку. Офіційний безперервний професійний розвиток, який є професійною вимогою, підтверджується і документується. Роботодавці все частіше очікують на офіційне підтвердження безперервного професійного розвитку особи, і це стало важливим елементом освітньої програми.

В

Валідація (Validation)

Процес підтвердження уповноваженим органом, що особа досягла результатів навчання, які виміряні відносно відповідного стандарту; містить чотири окремі етапи:

- ідентифікація певного досвіду особи під час діалогу;
- документація, що наочно відображає досвід особи;
- формальне оцінювання цього досвіду;
- сертифікація результатів оцінювання, наслідком якої може стати присвоєння часткової або повної кваліфікації (Рекомендація Ради 2012/С 398/01).

Визнання (академічне визнання) (Recognition (academic recognition))

Зарахування навчальних дисциплін, кваліфікацій або дипломів одного (вітчизняного або іноземного) вищого навчального закладу іншим закладом з метою допуску до подальшого навчання. Академічне визнання також можна отримати для академічної кар'єри в іншому

закладі, а в деяких випадках – для доступу до іншої трудової діяльності – на ринку праці (академічне визнання в професійних цілях). Що стосується Європейського простору вищої освіти, то можна брати до уваги три основні рівні визнання, а також інструменти, пов'язані з ними (як запропоновано у Лісабонській конвенції та у Болонській декларації):

- визнання кваліфікацій, зокрема попереднього навчання і професійного досвіду, що дає змогу почати або продовжити вищу освіту;
- визнання коротких періодів навчання за студентською мобільністю, що використовують Європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему як основний інструмент;
- визнання ступенів загалом, з використанням як основного інструменту Додатка до диплома.

Визнання кредитів (Recognition of credits)

Процес, за допомогою якого заклад засвідчує, що досягнуті та оцінені в іншому закладі результати навчання задовольняють (деякі або всі) вимоги конкретної програми, її частини або кваліфікації.

Визнання неформального та інформального навчання (Recognition of non-formal and informal learning)

Процес, за допомогою якого заклад засвідчує, що результати навчання, досягнуті та оцінені в іншому контексті (неформальному або інформальному навчанні), задовольняють (деякі або всі) вимоги конкретної програми, її частини або кваліфікації.

Визнання попереднього навчання та досвіду (Recognition of prior learning and experience)

Перевірка та підтвердження результатів навчання формальної освіти, неформального або інформального навчання, здобутих до запиту про підтвердження (Рекомендації Ради Європи, 2012/С 398/01).

Визнання професійної кваліфікації (Recognition of professional qualifications)

Директива 2005/36/ЄС встановлює правила для країн-членів ЄС щодо претендування або доступу до регульованої професії за умови наявності конкретних професійних кваліфікацій. Директива передбачає, що країна-член ЄС, яка приймає, повинна визнати достатніми для доступу до професії професійні кваліфікації, отримані в іншій країні-члені ЄС, у якій вони дають змогу власникам зазначених кваліфікацій претендувати на цю саму професію.

Визнання професійних кваліфікацій країною-членом ЄС, що приймає, дозволяє бенефіціарам отримати доступ у цій державі до тієї самої професії, для якої вони кваліфіковані у своїй державі, та працювати в державі, яка приймає, на тих самих умовах, що і її громадяни (Директива 2005/36 / ЄС).

Відкриті освітні ресурси (OER) (Open Educational Resources)

Цифрові матеріали, запропоновані вільно та відкрито для звичайного та повторного використання освітянами студентам та самостійним слухачам для викладання, навчання та досліджень. До них належать навчальний зміст, інструменти програмного забезпечення для розроблення, використання та поширення змісту навчання, а також засоби впровадження таких ресурсів, наприклад, відкриті ліцензії. Відкриті освітні ресурси також є накопиченими

цифровими активами, які можуть коригуватись та які надають переваги, не обмежуючи можливостей використання іншими.

Вікно мобільності (Mobility window)

Вікно мобільності – це період, передбачений для міжнародної мобільності студентів, що інтегрований у навчальний план освітньої програми (Ferencz та ін., 2013).

Вільний слухач-ініціатор (Free mover)

Студент, що бере участь у кредитній мобільності за межами організованої програми мобільності студентів (наприклад, за програмою «Еразмус+»). Такий студент самостійно вибирає заклад, який прийматиме, й ініціює кредитну мобільність у цьому закладі.

Віртуальна мобільність (Virtual mobility)

Транскордонне електронне навчання (тобто дистанційне навчання студента на курсах, що пропонує закордонний вищий навчальний заклад). Віртуальна мобільність може бути корисною для заохочення та доповнення фізичної мобільності. Віртуальна мобільність може відіграти найважливішу роль у стратегії інтернаціоналізації закладу (Проект «Відображення мобільності університету» – Mapping University Mobility Project, 2015).

Г

Гнучкість (Flexibility)

Стосується заходів, за допомогою яких надання вищої освіти стає ще гнучкішим. Ідея цієї концепції – зробити вищу освіту доступнішою для ширшого кола людей, а також підвищити здатність адаптуватися до різноманітних життєвих ситуацій, що виникають у сучасному суспільстві. Це також стосується гнучкості в розробленні освітніх програм і навчальних планів, а також підходів до навчання та викладання.

Д

Дескриптори рівнів (Level descriptors)

Див. **Дескриптори циклу (рівня)** та **Дублінські дескриптори**

Дескриптори циклу (рівня) (Cycle (Level) Descriptors)

Загальні твердження про очікувані результати для кожного із трьох циклів. Прикладом загальних дескрипторів циклів вищої освіти є так звані Дублінські дескриптори, які стали однією з основ (разом з ЄКТС) Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти.

Додаток до диплома (Diploma Supplement)

Додаток до диплома є супровідним/ допоміжним документом до диплома про вищу освіту, що забезпечує стандартизований опис характеру, рівня, контексту, змісту і статусу навчання його власника. Його надають вищі на вчальні заклади відповідно до стандартів, затверджених Європейською комісією, Радою Європи та ЮНЕСКО. Dodatok do диплома також є одним із інструментів прозорості рамки Europass і містить вісім інформаційних секцій:

- володар кваліфікації;
- кваліфікація;
- рівень і функції;
- зміст і отримані результати;
- сертифікація додатка;
- деталі про відповідну національну систему вищої освіти (надає Національний інформаційний центр академічного визнання – NARIC);
- інша необхідна додаткова інформація.

Випускники в усіх країнах, що беруть участь у Болонському процесі, мають право на отримання Додатка до диплома автоматично, безкоштовно й однією із основних європейських мов.

Дублінські дескриптори (Dublin Descriptors)

Дублінські дескриптори – це дескриптори циклів (або «дескриптори рівнів»), запропоновані в 2003 р. і затверджені в 2005 р. як Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Вони містять загальні описи типових очікувань щодо досягнень і здібностей, пов'язаних з присудженнями кваліфікацій після завершення кожного з циклів (болонських) або рівнів. Дескриптори сформульовані в термінах рівнів компетентності, а не результатів навчання, та надають можливість відрізнити різні цикли в широкому і загальному плані. Дескриптор рівня містить такі п'ять компонентів:

- знання і розуміння;
- застосування знань і розуміння;
- формування суджень;
- комунікація;
- здатність до подальшого навчання, розвитку.

Е

Еразмус+ (Erasmus+)

Програма ЄС з питань освіти, підготовки, молоді та спорту на 2014-2020 рр. (Постанова ЄС № 1288/2013).

Є

Європейська кредитна система професійно-технічної освіти (ЄКСПТО) (European Credit System for Vocational Education and Training (ECVET)) ЄКСПТО дозволяє перезарахування, визнання і накопичення результатів навчання для отримання кваліфікації. Це децентралізована система, що залежить від добровільної участі країн-членів ЄС і зацікавлених у професійній підготовці сторін, з урахуванням національних законодавств і положень. Вона надає методологічну рамку для опису кваліфікацій у термінах результатів навчання з використанням кредитних одиниць, що уможлиблює перезарахування для країн-членів ЄС із різними освітянськими системами та рамками кваліфікацій. ЄКСПТО основана на партнерських угодах, що стосуються прозорості кваліфікації, та взаємній довірі між зацікавленими сторонами (ECVET, 2010).

Європейська кредитна трансфернонакопичувальна система (ЄКТС) (European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS))

Орієнтована на особу, яка навчається, система накопичення та перезарахування (трансферу) кредитів, оснований на принципах прозорості процесів навчання, викладання та оцінювання. Її метою є сприяння плануванню, реалізації та оцінюванню освітніх програм і студентської мобільності завдяки визнанню освітніх досягнень, кваліфікацій та періодів навчання.

Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК) (European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF))

Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя є загальноєвропейською рамкою, що дозволяє країнам Європейського Союзу узгодити свої системи кваліфікацій. Її прийняли Європейський парламент і Рада Європи 23 квітня 2008 р. ЄРК використовує вісім кваліфікаційних рівнів, оснований на результатах навчання, які визначені в термінах знань, навичок та компетентностей. Це зміщує акцент із вхідної інформації (щодо строку, змісту навчання, типу закладу) на те, що особа, яка володіє певною кваліфікацією, насправді знає та вміє робити. Завдяки цьому кваліфікації є читабельнішими та зрозумілішими в різних країнах і системах Європейського Союзу.

Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) (European Higher Education Area (EHEA))

Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) створено у рік десятиліття Болонського процесу, в березні 2010 р., під час Конференції міністрів у Будапешті-Відні. Зважаючи на головну ціль Болонського процесу з моменту його впровадження в 1999 р., ЄПВО призначений для забезпечення більш порівнянних, сумісних, узгоджених і привабливих систем вищої освіти в Європі.

3

Забезпечення якості (Quality assurance)

Процес або сукупність процесів, прийнятих на національному та інституційному рівнях для забезпечення якості освітніх програм і кваліфікацій, які присуджуються.

Забезпечення якості повинно створити навчальне середовище, в якому зміст програм, можливості та засоби навчання відповідають цілі. Забезпечення якості часто згадується в контексті безперервного вдосконалення циклу (тобто забезпечення і покращення діяльності).

I

Інформальне навчання (Informal learning)

Навчання, що є результатом щоденної діяльності, пов'язаної з роботою, родиною або відпочинком, яка не є організованою або структурованою стосовно цілей, часу або умов навчання; вона може бути нецілеспрямованою з погляду студента. Прикладами навчальних результатів, отриманих у ході інформального навчання, є: навички, набуті через життєвий і робочий досвід; навички управління проектами; набуті на роботі навички у сфері ІКТ, вивченні мови; міжкультурні навички, здобуті під час перебування в іншій країні; набуті поза роботою навички у сфері ІКТ; навички, набуті завдяки участі у волонтерстві, культурних заходах, спорті, роботі з молоддю і заходах вдома, наприклад, піклування про дитину (Рекомендація Ради Європи 2012/С 398/01).

К

Каталог курсу (Course Catalogue)

Каталог курсу містить детальну, зрозумілу й актуальну інформацію про навчальне середовище закладу (загальну інформацію про вищий навчальний заклад, його ресурси і послуги, а також академічну інформацію про програми та окремі освітні компоненти), яка повинна бути доступна студентам до вступу та протягом усього їхнього навчання для того, щоб допомогти їм зробити правильний вибір і найефективніше використовувати свій час. Каталог курсу має бути опублікований на веб-сайті закладу із зазначенням назви курсу/дисципліни національною (або регіональною, якщо необхідно) і англійською мовами, щоб полегшити доступ до нього усім зацікавленим сторонам. Заклад має право вибирати формат Каталогу, а також послідовність викладу інформації. Каталог оприлюднюють заздалегідь, щоб потенційні студенти могли зробити вибір.

Кваліфікація (Qualification)

Будь-який ступінь, диплом або сертифікат, виданий компетентним органом, що засвідчує успішне закінчення визнаної освітньої програми.

Компетентність (Competence)

Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК) визначає компетентність як здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні здатності в роботі або навчанні, а також у професійному та особистісному розвитку. У контексті ЄРК компетентність визначається в термінах відповідальності та автономності.

Набуття компетентностей є метою усіх освітніх програм. Компетентності розвиваються в усіх складових програми та оцінюються на різних етапах освітньої програми. Деякі компетентності є предметними (специфічними для галузі знань), інші – загальними (спільними для будь-якої програми). Як правило, компетентності розвиваються комплексно та циклічно протягом усієї програми.

Кредит (ЄКТС) (Credit (ECTS))

Кредити ЄКТС показують обсяг навчання, що ґрунтується на визначених результатах навчання та відповідному їм навчальному навантаженню. 60 кредитів ЄКТС відповідають результатам навчання та пов'язаному з ними навчальному навантаженню в межах одного навчального року очної форми навчання або його еквівалента, який зазвичай охоплює низку освітніх компонентів, для яких призначені кредити (на підставі результатів навчання та навантаження). Кредити ЄКТС, як правило, виражаються в цілих числах.

Кредитна мобільність (Credit mobility)

Мобільність за обміном студента, що перебуває в закладі, який приймає, протягом певного періоду та здійснює діяльність, за яку присвоюються академічні кредити, що надалі визнає заклад, який його скерував.

Критерії оцінювання (Assessment criteria)

Опис того, що особа, яка навчається, повинна зробити й на якому рівні, щоб продемонструвати досягнення результату навчання.

Методи і критерії оцінювання для освітнього компонента повинні бути відповідними і узгоджуватись з результатами навчання, визначеними для нього, та видами навчальної діяльності.

М

Масові відкриті онлайн-курси (Massive Open Online Courses – MOOCs)

Курси, які передбачають вільний доступ, безкоштовну реєстрацію і реалізуються в режимі онлайн, зазвичай із взаємною або автоматизованою підтримкою, кількість слухачів часто доволі велика.

Методи оцінювання (Assessment methods)

Увесь перелік письмових, усних та практичних тестів/іспитів, проектів, інших заходів, презентацій і портфоліо,

які використовують для оцінювання успішності особи, яка навчається, і визнання досягнення результатів навчання освітнього компонента (навчальної дисципліни/модуля).

Мобільність Europass (Europass Mobility)

Europass – це набір з п'яти документів (Резюме, Мовний сертифікат, Мобільність *Europass*, Додаток до сертифіката, Додаток до диплома), які спрямовані на чітке та легке розуміння навичок та кваліфікацій на території Європи. Мобільність *Europass* – це документ, у якому міститься інформація про знання та навички, набуті в іншій європейській країні, заповнений закладами, які беруть участь у мобільності особи (заклади, які скеровують та приймають).

Модуль (Module)

Складова (навчальний компонент) курсу навчання (освітньої програми) в системі, у якій кожна така складова має однакову або кратну кількість кредитів.

Н

Навчальна/академічна мобільність (Learning mobility)

Фізична мобільність, в межах якої особа, яка навчається, переїжджає до закладу в іншій країні для виконання частини або всієї програми навчання. Така мобільність здебільшого і реалізується в контексті запланованих та організованих програм. Кредити на засадах такої мобільності офіційно визнаються закладом, який скеровує. Великий також відсоток мобільності «вільних слухачів», що залежить від ініціативи особи. Як і фізична мобільність, все доступнішою для студентів стає віртуальна мобільність. Вона також може бути організована в межах спільного або розподіленого навчального плану/програми через відкриті університети, відкриті освітні ресурси, масові відкриті онлайн-курси (MOOCs) чи інші онлайн-ресурси.

Навчальна траєкторія (Learning pathway)

Навчальна траєкторія – це шлях, що вибирає особа, яка навчається, та який дозволяє їй накопичувати знання поступово та отримати необхідний набір компетентностей. Навчальна траєкторія може бути «зазначена» у положеннях та рекомендаціях закладу (зокрема визнання попереднього навчання і досвіду), а різні навчальні траєкторії можуть привести до присудження однакової кваліфікації. По суті, концепція «навчальна траєкторія» виражає вибір студентом шляху досягнення бажаних освітніх цілей.

Навчальне навантаження (Workload)

Розрахунок часу, типово необхідного особі, яка навчається, для завершення всіх навчальних заходів, таких як: лекції, семінари, проекти, практичні роботи, практика/стажування, індивідуальні дослідження, що необхідні для досягнення певних результатів навчання у формальних навчальних середовищах. Відповідність навчального навантаження одного навчального року очної форми навчання 60 кредитам часто зазначається у національних нормативно-правових документах.

Здебільшого навчальне навантаження студента коливається від 1500 до 1800 годин на навчальний рік. Це означає, що один кредит ЄКТС відповідає 25-30 годинам роботи. Зауважимо, що це типове (середнє) навантаження і для кожної особи, яка навчається, фактичний час для досягнення результатів навчання буде різним.

Навчання впродовж життя (Lifelong learning)

Навчальна діяльність, що здійснюється протягом усього життя, з метою поліпшення знань, навичок і компетентностей з погляду особистого, громадянського, соціального та/або професійного розвитку (Комюніке (2001 р.) 678).

Програми та послуги, що сприяють навчанню впродовж життя у сфері вищої освіти, можуть охоплювати загальноприйняті програми, продовжену освіту, вечірні класи, спеціальні програми для заочної форми навчання, доступ до бібліотек/ресурсів вищого навчального закладу, дистанційне навчання, тренінги, цільовий інструктаж/практику та консультаційні послуги серед інших заходів та ініціатив.

Навчання на робочому місці (Work-based learning)

Навчання, яке реалізовує університет, коледж чи інший заклад на робочому місці в компанії, як правило, під наглядом відповідальної особи з тієї самої компанії, а також професійного викладача з-поза компанії (Шотландська рада фінансування, 2015).

Накопичення кредитів (Accumulation of credits)

Процес накопичення кредитів, присвоєних за досягнення результатів навчання освітніх компонентів у системі формальної освіти, а також за інші навчальні досягнення шляхом неформальної та інформальної освіти. Студент може накопичувати кредити для того, щоб отримати кваліфікацію, відповідно до вимог закладу, або документ про особисті досягнення для цілей навчання впродовж життя.

Наступність/переведення (опанування програми) (Progression)

Процес, що дозволяє особі, яка навчається, переходити від одного етапу виконання освітньої програми до наступного, а також отримати доступ до освітніх програм, які ведуть до кваліфікацій вищого рівня, ніж ті, які він/вона вже має.

Національна рамка кваліфікацій (НРК) (National Qualifications Framework (NQF))

Інструмент класифікації кваліфікацій відповідно до набору критеріїв досягнення певних рівнів освіти, що спрямований на інтеграцію та координацію національних кваліфікаційних підсистем і підвищення прозорості, доступу, наступності переходу на вищий рівень, а також якості кваліфікацій у контексті ринку праці та громадянського суспільства (Рекомендація Ради Європи 2012/С 398/01).

Національні рамки кваліфікацій охоплюють усі освітні кваліфікації (або, залежно від політики відповідної країни, – усі кваліфікації вищої освіти) у системі освіти. Вони показують, що студенти повинні знати, розуміти та бути здатними виконати на основі наданої кваліфікації (результатів навчання), а також як саме пов'язані кваліфікації в межах системи, тобто як особи, що навчаються, можуть рухатися між кваліфікаціями в системі освіти.

Національні рамки кваліфікацій розробляють компетентні державні органи відповідної країни разом із широким колом зацікавлених сторін, зокрема вищих навчальних закладів, студентів, працівників і роботодавців.

Неформальне навчання (Non-formal learning)

Навчання, яке відбувається через заплановані заходи (з огляду на навчальні цілі, час навчання), з деякими формами навчальної підтримки (наприклад, взаємодія студента та викладача); може містити програми для розвитку трудових навичок, грамотності дорослих і базової освіти для тих, хто достроково покинув школу. Дуже поширеними прикладами такого навчання є корпоративне навчання, за допомогою якого компанії оновлюють та покращують навички своїх працівників (наприклад, навички у сфері ІКТ), структуроване онлайн-навчання (наприклад, з використанням відкритих освітніх ресурсів), курси, реалізовані організаціями громадянського суспільства для своїх членів, цільових груп або широкої громадськості.

0

Освітній компонент (Educational component)

Самодостатній, формально структурований навчальний досвід (навчальна дисципліна, модуль, практика/стажування).

Особа, яка навчається (Learner)

Фізична особа, що задіяна в освітньому процесі (формальному, неформальному або інформальному навчанні). Студенти є особами, які беруть участь у формальному процесі навчання.

П

Перезарахування/трансфер (кредитів) (Credit transfer)

Процес визнання отриманих в одному контексті (програма, заклад) кредитів у іншому формальному контексті з метою отримання кваліфікації. Присвоєні в одній програмі кредити можуть бути перезараховані в іншу програму, що пропонується у тому ж або іншому закладі. Перезарахування кредитів є ключовим фактором успішної мобільності. Інститути, факультети, кафедри можуть укладати угоди, які гарантують автоматичне визнання і перезарахування кредитів

Правила наступності/переведення (Progression rules)

Набір правил, які визначають умови для осіб, які навчаються, наступності/ переведення в межах здобуття певної кваліфікації, а також отримання інших кваліфікацій.

Практика/стажування (Work placement)

Запланований як частина освітньої програми період здобуття досвіду за межами вищого навчального закладу (наприклад, на робочому місці), щоб допомогти студентам розвивати конкретні навички, знання чи розуміння.

Призначення кредитів (Allocation of credits)

Процес визначення кредитів для кваліфікацій, освітніх програм або окремих освітніх компонентів. Кредити призначаються для кваліфікацій або програм загалом відповідно до національного законодавства або заведеної практики із посиланням на національні та/або європейські рамки кваліфікацій. Їх призначають освітнім компонентам, таким як: навчальні дисципліни, виконання дисертації, навчання на робочому місці та практика/стажування, беручи за основу 60 кредитів на один навчальний рік очної форми навчання, та відповідно до обсягу навчального навантаження, необхідного для досягнення визначених результатів навчання для кожного компонента.

Присвоєння кредитів (Award of credits)

Акт формального надання студентам та іншим особам, які навчаються, кредитів, призначених кваліфікаціям та/ або їх компонентам, якщо вони досягають певних результатів навчання. Національні органи повинні визначити, які установи мають право присвоювати кредити ЄКТС. Кредити надаються окремим студентам після завершення необхідних навчальних заходів та досягнення певних результатів навчання, що підтверджується відповідним оцінюванням. Якщо студенти та інші особи, що навчаються, оволоділи результатами навчання в іншому формальному, неформальному, або інформальному навчальному контекстах, або упродовж іншого терміну, кредити можуть присвоюватися у результаті оцінювання і визнання цих результатів навчання.

Програма (освітня) (Programme (educational))

Набір освітніх компонентів на основі результатів навчання, які визнані необхідними для присудження кваліфікації.

Р

Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (РК ЄПВО) (Framework for Qualifications of the European Higher Education Area (FQ-EHEA))

У межах Європейського простору вищої освіти рамки кваліфікацій існують на двох рівнях. Всеохопна рамка (РК ЄПВО) прийнята в 2005 р. і всі країни-учасники зобов'язалися розробити сумісні із нею національні рамки кваліфікацій. Національна рамка кваліфікацій вищої освіти охоплює всі кваліфікації в системі вищої освіти. Вона відображає очікувані результати навчання для певної кваліфікації та можливості продовження навчання для здобуття інших кваліфікацій.

Метою РК ЄПВО є помістити національні кваліфікації вищої освіти у загальноєвропейську рамку кваліфікацій. У такій рамці кваліфікації визначаються відповідно до рівня складності (бакалавр, магістр, доктор).

РК ЄПВО визначає чотири основні цикли, які описуються Дублінськими дескрипторами. Вони надають загальну інформацію про типові очікування щодо досягнень і здатностей, пов'язаних з кваліфікацією, здобутою після завершення кожного циклу. Короткий, перший і другий цикли також характеризуються кредитними діапазонами.

Результат навчання (Learning outcome)

Свідчення про те, що особа, яка навчається, знає, розуміє і здатна зробити після завершення процесу навчання. Досягнення результатів навчання має бути оцінено за допомогою процедур на підставі чітких і прозорих критеріїв. Результати навчання стосуються окремих освітніх компонентів і програми загалом. Вони також використовуються в європейських і національних рамках кваліфікацій для опису рівня окремої кваліфікації.

С

Складова (компонент) освітньої програми (Course unit)

Самодостатній, формально структурований навчальний досвід. Він повинен містити послідовний і явний набір результатів навчання, визначених навчальних заходів, що узгоджуються з відведеним часом у навчальному плані, і відповідних критеріїв оцінювання.

Спільна програма (Joint programme)

Комплексна програма, що координується і реалізовується спільно різними закладами вищої освіти і передбачає отримання подвійного/багатостороннього диплома або спільного диплома (Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти, 2015).

Спільний ступінь/диплом (Joint degree)

Єдиний документ, який надають вищі навчальні заклади, що пропонують спільну освітню програму, і який визнається на національному рівні як документ, що засвідчує успішне виконання спільної програми (Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти, 2015).

Студент (Student)

Особа, яка навчається за формальною освітньою програмою вищого навчального закладу (питання щодо вживання висловів «студент» або «особа, яка навчається» в цьому Довіднику детально обговорено в робочій групі та із зацікавленими сторонами). Завдяки загальній схильності до гнучкішого навчання вирішено, що термін «особа, яка навчається» вживається здебільшого у загальному плані. Однак визнано, що, оскільки більшість систем вищої освіти, як і раніше, ґрунтуються на ідеї надання офіційних освітніх програм конкретним студентам, термін «студент» використовується щодо всіх осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах (і очної, і заочної форм навчання; дистанційного навчання; навчання в межах кампуса або навчання на робочому місці; навчання, націленого чи на здобуття повної кваліфікації, чи на вивчення окремих курсів).

Студентоцентроване навчання (Student-Centred Learning)

Підхід до навчання, який характеризується інноваційними методами викладання, спрямованими на сприяння навчанню в контексті комунікації викладачів і студентів, та який оснований на серйозному сприйнятті студентів як активних учасників власного навчання, що розвиває загальні (універсальні) компетентності, такі як вирішення проблем, критичне і рефлексивне мислення (Європейський студентський союз, 2010 р.).

Ступенева мобільність (Degree mobility)

Навчальна мобільність з метою отримання ступеня, навіть у випадку, якщо тільки частина програми здійснюється за кордоном, наприклад, у межах або спільної реалізованої ступеневої програми, або програми, в межах якої кваліфікацію присуджують спільно декілька закладів (Проект «Відображення університетської мобільності» – Mapping University Mobility, 2015).

Ступенева програма (Degree programme)

Набір освітніх компонентів, після успішного виконання всіх вимог яких студентові присуджується відповідний ступінь.

Т

Таблиця розподілу оцінок (Grade distribution table)

Таблиці розподілу оцінок – у відкритому доступі або у системі з обмеженим доступом – показують, як національна або інституційна шкала оцінок використовується в закладі, а також надають можливість порівняння зі статистичним розподілом оцінок в аналогічній контрольній групі іншого закладу. Вони є статистичним розподілом позитивних оцінок, поставлених у кожній галузі знань в конкретному вищому навчальному закладі.

У

Угода про навчання (Learning Agreement)

Угода, яку укладають три сторони, що беруть участь в мобільності, – студент, вищі навчальні заклади (організація/підприємство), які скеровують та приймають, – щоб полегшити організацію кредитної мобільності та визнання. Угода має бути підписана трьома сторонами до

початку періоду мобільності; її метою є надання студентіві гарантії, що кредити, отримані протягом періоду мобільності, будуть визнані.

Ф

Формальне навчання (Formal learning)

Навчання, типово організоване освітнім закладом, яке є структурованим (щодо цілей, часу та умов навчання) і завершується атестацією/сертифікацією. Формальне навчання є цілеспрямованим відповідно до потреб студента.

Ц

Цикл (Cycle)

Однією з цілей Болонської декларації 1999 р. було «прийняття системи, основаної на двох циклах – бакалаврському та магістерському». У 2003 р. в Болонську структуру введено докторську підготовку, що називають третім циклом. Отже, ЄПВО визначив ієрархію трьох циклів вищої освіти (першого циклу, другого циклу і третього циклу). Усі кваліфікації вищої освіти у Європейському просторі вищої освіти – в межах цих трьох циклів.

Додаток 2. Конвертація (переведення) оцінок

Приклади конвертації (переведення) оцінок*

1. Конвертація (переведення) оцінок основана на двох таблицях розподілу оцінок двох контрольних груп з різними національними системами оцінювання:

Контрольна група А в Італії (позитивні оцінки від 18 до 30 з відзнакою) *Контрольна група / галузь знань: код МСКО 023, Мови*
Контрольна група В у Франції (позитивні оцінки від 10 до 20) *Контрольна група / галузь знань: код МСКО 023, Мови*

У цьому випадку процентні діапазони оцінок взаємно перекриваються. Заклад, який прийматиме, повинен вирішити заздалегідь, чи вибере він мінімальну, чи середню, чи максимальну порівняльну оцінку цих діапазонів. Тому, якщо Римський університет вирішив заздалегідь, що використовуватиме мінімальний або середній показник діапазону, поставлена студентові в Парижі оцінка 12 дорівнюватиме 27, а якщо вибере максимальний показник, оцінка студента буде 28.

* Інші приклади можна знайти на сайті Довідника ЄКТС

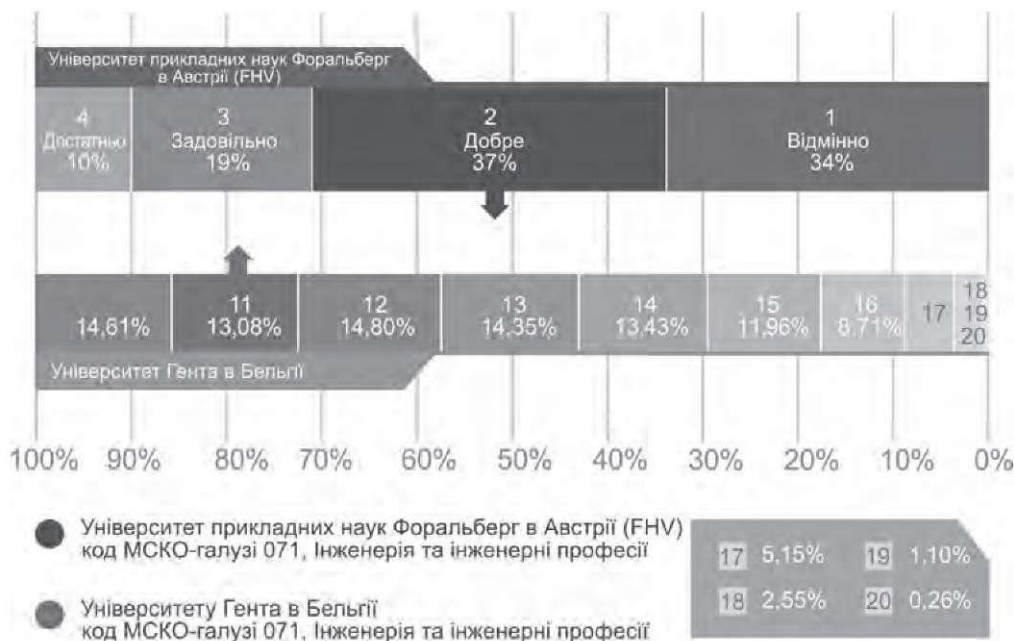
2. Конвертація (переведення) оцінок на основі двох таблиць розподілу оцінок двох контрольних груп з різними національними системами оцінок

Університет прикладних наук Форальберг в Австрії (FHV)* (позитивні оцінки від 1 до 4)

Контрольна група / галузь знань: код МСКО 071, Інженерія та інженерні професії

Університет Гента в Бельгії (позитивні оцінки від 10 до 20)

Контрольна група / галузь знань: код МСКО 071, Інженерія та інженерні професії

4. Достатньо – 10 %.
3. Задовільно – 19 %.

2. Добре – 37 %.
1. Відмінно – 34 %.

У цьому прикладі оцінка 2 (добре) закладу в Австрії буде конвертована в оцінку 13 у закладі в Бельгії. Оцінка 11 закладу в Бельгії конвертується в оцінку 3 (задовільно) в Австрії. У цьому випадку обидва заклади вирішили використовувати середнє значення в разі однакових процентних діапазонів.

Додаток 3. Список рекомендованої літератури

Документи щодо Болонського процесу

1. Рамка кваліфікацій для Європейського простору вищої освіти; Робоча група Болонського процесу з рамок кваліфікацій: опубліковано Міністерством науки, технологій та інновацій [Електронний ресурс]. – Копенгаген, лютий 2005. – Режим доступу: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/050218_QF_EHEA.pdf.
2. Болонська конференція. Використання результатів навчання – Единбург, 1-2 липня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=119>.
3. Болонські рамка і сертифікація (2008) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/QF/Bologna_Framework_and_Certification_revised_29_02_08.pdf.
4. Берлінське комюніке. Розуміючи Європейський простір вищої освіти: Комюніке Конференції міністрів вищої освіти в Берліні 19 вересня 2003 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/about/Berlin_Communique1.pdf.
5. Бухарестське комюніке. Повне використання нашого потенціалу: консолідація Європейського простору вищої освіти: Комюніке Конференції міністрів вищої освіти в Бухаресті 26-27 квітня 2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.ehea.info/Uploads/\(1\)/Bucharest%20Communique%202012\(1\).pdf](http://www.ehea.info/Uploads/(1)/Bucharest%20Communique%202012(1).pdf).
6. Європейські стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ehea.info/news-details.aspx?ArticleId=355>.
7. Європейський підхід до забезпечення якості спільних програм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eqar.eu/projects/joint-programmes.html>.
8. Доповідь Робочої групи зі структурних реформ в VFUG / Робоча група із структурних реформ [Електронний ресурс]. – Страсбург, Брюссель, Ватикан, Варшава, 8 грудня 2014 р. – Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/12_2014/154923.pdf

Офіційні документи Європейського Союзу

1. Рекомендація Ради (2012/С 398/01) від 20 грудня 2012 р. щодо валідації неформального і інформального навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:EN:PDF>.
2. Комюніке Комісії (COM 2001 678) від 21 листопада 2001 р.: Створення європейського простору навчання впродовж життя в реальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF>.
3. Директива Європейського парламенту та Ради (2005/36 / EC) від 7 вересня 2005 р. про визнання професійних кваліфікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02005L0036-20140117&from=EN>.
4. Рекомендація Європейського парламенту та Ради від 23 квітня 2008 р. про створення Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0506\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0506(01)&from=EN).
5. Постанова Європейського парламенту та Ради (ЄС) 1288/2013 від 11 грудня 2013 р. Створення Програми ЄС Еразмус+ з питань освіти, підготовки, молоді та спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:EN:PDF>.

Веб-сайти

1. Мережа ENIC-NARIC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enic-naric.net/>
2. Європейська асоціація університетів (EUA). тематичні документи про масові відкриті онлайн-курси (МООС) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eua.be/Libraries/Publication/MOOCs_Update_January_2014.sflb.ashx
3. Знайомство із ECVET: Питання і відповіді [Електронний ресурс]. – Брюссель, 2011. – Режим доступу: <http://www.ecvetteam.eu/en/system/files/documents/14/questions-answers-aboutecvet-21/04/2010.pdf>
4. Глосарій Шотландської ради фінансування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sfc.ac.uk/housekeeping/glossary/glossary.aspx>
5. Європейська кредитна система для професійної (професійнотехнічної) освіти та підготовки (ECVET) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/ecvet_en.htm
6. ЮНЕСКО (2014), МСКО: Міжнародна стандартна класифікація освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-standard-classification-of-education.aspx>

Список літератури

1. Bergan S. (2007). Qualifications – Introduction to a concept (Council of Europe higher education series No.6) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://book.coe.int/eur/en/higher-education-and-research/3794-qualifications-introduction-to-a-concept-council-of-europe-higher-education-series-no6.html>
2. Bergan S., Rauhvargers A. (eds.) (2005). Standards for recognition: the Lisbon recognition convention and its subsidiary texts (Council of Europe higher education series No. 3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/resources/heseries_en.asp
3. Biggs J. (2003). Aligning teaching for constructing learning. Higher Education Academy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.heacademy.ac.uk/aligning-teaching-constructing-learning>
4. Bingham (1999). Guide to Developing Learning Outcomes
5. Cedefop (2009) [Електронний ресурс]. European guidelines for Validating Non-formal and Informal learning; Luxembourg. – Режим доступу: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4054_en.pdf
6. Cedefop (2011) [Електронний ресурс]. Using learning outcomes: European Qualifications Framework Series: Note 4. – Режим доступу: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/Using_learning_outcomes.pdf
7. Colucci E., Davies H., Korhonen J., Gaebel M. (2012). Mobility: Closing the gap between policy and practice / Асоціація Європейських університетів [Електронний ресурс]. – Брюссель. – Режим доступу: http://www.maunimo.be/images/0slo/eua%20maunimo_web.pdf
8. Euridyce (2012). Recognition of Prior Non-Formal and Informal Learning in Higher Education. Огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/focus-on/152.pdf>
9. Ferencz I., Hauschildt K., Garam (eds.) (2013). Mobility Windows: From Concept to Practice, Bonn: Lemmens Medien GmbH [Електронний ресурс] (Звіти АСА щодо міжнародного співробітництва в сфері освіти). – Режим доступу: http://www.aca-secretariat.be/fileadmin/aca_docs/images/members/ACA_2013_Mobility_windows.pdf
10. Gosling D. and Moon J. (2002). How to use learning outcomes and assessment criteria [Електронний ресурс]. – 3-тє видання. – Лондон: SEEC. – Режим доступу:

- [http://www.aec-music.eu/userfiles/File/goslingmoon-learningoutcomesassessmentcriteria\(2\).pdf](http://www.aec-music.eu/userfiles/File/goslingmoon-learningoutcomesassessmentcriteria(2).pdf)
11. Hunt E. S. Bergan S. (eds.) (2010). Developing attitudes to recognition. Substantial differences in an age of globalisation (Strasbourg: Council of Europe Publishing. Council of Europe Higher Education Series No 13).
 12. Lockhoff J., Wegejis B., Durkin K., Wagenaar R., Gonz6lez J., Dalla Rosa L., & Gobbi M. (2011). A guide to formulating degree programme profiles. Including programme competences and programme learning outcomes. University of Deusto [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://core-project.eu/documents/Tuning%20G%20Formulating%20Degree%20PR4.pdf>
 13. Moon J. (2002). The Module and Programme Development Handbook, Лондон: Kogan Page Limited [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://books.google.co.uk/books?id=1uKQAgAAQBAJ&prints_ec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q &f=false
 14. Moon J. (2004). Linking levels, learning outcomes and assessment criteria [Електронний ресурс]. – Единбург.Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/Seminars/040701_02Linking_Levels_plus_ass_crit-Moon.pdf
 15. Moon J. (2004). Some thoughts on learning outcomes – their roles and use in higher education in the UK; Presentation slides from the 'Using Learning Outcomes' Conference [Електронний ресурс]. – Единбург. – Режим доступу: <http://www.ehea.info/Uploads/Seminars/04070102Moon.pdf>
 16. Vlasceanu L., et al. (2004). Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions, Papers on Higher Education, UNESCO-CEPES [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/INTAFRREGTOPTEIA/Resources/UNESCO_Glossary_of_QA_and_Accreditation.pdf

Результати проектів

1. Проект освітніх компетентностей та визнання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.core-project.eu/>
2. Посібник EAR – проект Європейського простору визнання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurorecognition.eu/emanual/>
3. Проект EMQT (Засоби якості мобільності Еразмус – Erasmus Mobility Quality tools), фінансується разом з Програмою навчання впродовж життя ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/403903>.
4. Проект Європейської системи конвертації оцінок (EGRACONS), фінансується разом з Програмою навчання впродовж життя ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://egracons.eu/>
5. Посібник з європейського визнання для вищих навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurorecognition.eu/Manual/EAR%20HEI.pdf>.
6. Проект спільних ступенів від А до Я, фінансується разом з Європейською програмою Еразмус Мундус [Електронний ресурс].Режим доступу: <http://www.nuffic.nl/en/expertise/jdaz>.
7. Проект відображення мобільності університету (MAUNIMO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maunimo.eu/index.php/the-maunimo-project>.
8. Портал про спільні програми Європейського консорціуму з акредитації в галузі вищої освіти (ECA), фінансується разом з Європейською програмою Еразмус Мундус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ecahe.eu/w/index.php/Portal:Joint_programmes.
9. Практичний довідник з розроблення освітніх програм з інтегрованою транснаціональною мобільністю – проект МОССА (Модель навчального плану освітніх

програм з інтегрованою мобільністю за кордоном), фінансується Програмою ЄС «Сократ».

10. Інструментарій студенторієнтованого навчання для студентів, викладачів та вищих навчальних закладів. – Брюссель, проект Європейського студентського союзу, фінансується разом із Програмою ЄС навчання впродовж життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.esu-online.org/ resources/6068/Student-Centred-Learning-Toolkit/](http://www.esu-online.org/resources/6068/Student-Centred-Learning-Toolkit/)
11. Проект Tuning Academy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tuningacademy.org/>

Додаток 4. Профілі програм

Приклади профілів програм і формулювання результатів навчання програми

Наведені нижче приклади показують різні способи опису профілів програми і/або окремих складових курсу. Вони не є абсолютними зразками, яких необхідно дотримуватись, але часто використовуються, відповідно до рекомендацій Довідника користувача ЄКТС.

Приклад I

Опис ступеневої програми першого циклу «Комп'ютерна інженерія» та результати навчання для складової курсу «Фізика I»

Профіль ступеневої програми

Програма бакалавра «Комп'ютерна інженерія» створена для підготовки студентів із глибоким знанням крос-культурних відмінностей в різних сферах техніки і великим досвідом у інформатиці. Курси призначені для ознайомлення учасників з навичками, необхідними для проектування, встановлення та обслуговування комп'ютерних систем і комп'ютерних мереж, програмних додатків, систем промислової автоматизації, інформаційних систем управління, комплексної переробки і систем управління. Випускник програми «Комп'ютерна інженерія» є як інженером, так і добрим спеціалістом з ІТ.

Основні результати навчання

Випускники ступеневої програми першого циклу «Комп'ютерна інженерія» зможуть: створювати, встановлювати і підтримувати комп'ютерні системи та комп'ютерні мережі, додатки, системи промислової автоматизації, керувати інформаційними системами, здійснювати комплексну переробку і управління системою.

Професійний профіль випускників

Випускники з цим ступенем кваліфіковані для роботи в компаніях з інформаційних технологій, обізнаних зі створенням комп'ютерів і програм для автоматизації промислових галузей, а також у всіх підприємствах, що використовують інформаційні системи і комп'ютерні мережі для внутрішніх виробничих і управлінських процесів. Вони також матимуть можливість працювати фрілансерами або незалежними працівниками переважно для розвитку цифрових систем управління конкретними програмами. Крім того, програма забезпечить студентів усім необхідним для академічного просування в галузі комп'ютерної техніки та автоматизації.

Окрема складова курсу Фізика I

Результати навчання

Студент, який успішно завершує курс, має можливість оволодіти основними поняттями фізики в ньютонівській механіці й класичному електромагнетизмі, матиме змогу продемонструвати глибокі знання законів збереження і рівнянь Максвелла, застосування яких допоможе йому/їй у вирішенні основних проблем динаміки механічних систем і конфігурації полів у задачах електромагнетизму.

Методи і критерії оцінки

Методи оцінки:

- підсумковий письмовий іспит;
- підсумковий усний іспит.

Письмовий іспит необхідний для складання кінцевого усного іспиту. Оцінка 15 балів з 30 необхідна, щоб пройти письмовий іспит. Після того, як письмовий іспит складено, на усний іспит відводиться близько 70 % загального бала.

Критерії оцінювання

Студента оцінюватимуть з огляду на показану здатність розуміти основний зміст курсу та пристосуватись до конкретних випадків для вирішення проблеми. Під час письмового іспиту (три години, два завдання) студент повинен показати здатність розкрити основні поняття, щоб знайти правильні відповіді на серію типових трьох питань у завданні. Під час усного іспиту (1/2 години) студент повинен продемонструвати здатність застосувати на практиці, а також використовувати, критично усвідомлюючи, найважливіші закони фізики, розглянуті в ході курсу.

Приклад II

Опис ступеневої програми першого циклу «Історія» і результати навчання для складової курсу «Сучасна історія»

Профіль ступеневої програми

Програма з історії має на меті підготовку студента до практики історичних досліджень, завдяки глибоким знанням великих історіографічних тем і дискусіям, застосуванню нових методик ставлення до джерел та їх тлумачення, і використанню ясної та строгої мови, відповідної історіографічному курсу. Навчання організоване у цикли лекцій, семінарів, практикумів і лабораторних. Разом із цим, студенти мають можливість відвідувати конференції, семінари та зустрічі, щоб здобути досвід наукових дискусій на національному та міжнародному рівнях. Ступенева програма має чотири спрямування: стародавня історія, середньовічна історія, новітня історія та сучасна історія.

Ключові результати навчання

Випускники ступеневої програми першого циклу з історії зможуть продемонструвати критичне розуміння взаємозв'язку між теперішнім і минулим; знання та вміння використовувати основні прийоми історичного дослідження; здатність знаходити відповідну наукову літературу, бібліографію та джерела для вирішення історіографічних проблем; вміння донести результати роботи різними способами залежно від цільової аудиторії; знання і вміння використовувати основні інструменти інших соціальних і гуманітарних наук, а також історії; глибоке знання загальних рис людської історії; досконале знання одного великого періоду історії (давньої, середньовічної, новітньої/сучасної); вміння спілкуватися принаймні на одній мові ЄС, разом з італійською; а також основні здібності у сфері ІКТ для спілкування, пошуку та розроблення історіографічних текстів і даних.

Професійний профіль випускників

Випускники з дипломом першого циклу (LAUREA) з історії можуть проводити різні заходи для державних і приватних організацій, з обов'язками щодо координації та виконання історичних досліджень, збереження та валоризації культурної спадщини, особливо архівів, бібліотек і культурних матеріалів; публікацій, журналістики та в інших різних контекстах, в яких історична культура і її популяризація є корисними, зокрема в державному управлінні та у міжнародних культурних зв'язках. Випускники можуть записатись на програму для: підготовки вчителів у галузі літератури та історії; для підготовки до кар'єри дипломата; щоб конкурувати за посади в державному секторі, пов'язані з викладанням, управлінням архівами, бібліотеками і музеями, наданням парламентських документів та інформаційних послуг.

Окрема складова курсу Новітня історія

Результати навчання

Студент, який успішно завершує курс, повинен продемонструвати глибокі знання основних процесів і подій у європейській та світовій історії від епохи географічних досліджень до наполеонівського періоду. Крім того, студенти повинні продемонструвати актуальні й конкретні знання щодо Іспанської імперії в середземноморському й атлантичному контекстах та історіографічних проблем, пов'язаних з імперією; і прочитати й проаналізувати тексти та документи цього періоду.

Методи і критерії оцінювання

Методи оцінювання:

- підсумковий усний іспит;
- періодичні письмові тести.

Студенти, які відвідують лекції та брали участь в обговореннях та аналізі документів, можуть складати періодичні письмові іспити, що, як правило, потребують письмових відповідей у формі есе на питання, що стосуються матеріалу курсу, що оцінюватиметься і братиметься до уваги під час завершального усного іспиту. Тих, хто не зміг бути присутнім, оцінюють лише під час завершального усного іспиту.

Критерії оцінювання

Час та форму періодичних письмових іспитів для тих студентів, що відвідують, обговорюють з ними під час лекцій. Мета завершального усного іспиту – впевнитись, що студент може продемонструвати знання матеріалу курсу й обговорити вибрані монографії критично і всебічно.

Приклад III

Опис ступеневої програми першого циклу «Бізнес-адміністрування»

Назва програми:

Бізнес-адміністрування

Рівень програми:

Професійна програма ступеня бакалавра

Присуджена кваліфікація:

Менеджер підприємства і установи

Рівень кваліфікації:

Після успішного закінчення програми випускник отримує диплом бакалавра і кваліфікацію «Менеджер підприємства і установи», який відповідає рівню 5 професійної кваліфікації, рівню 6 Латвійської рамки кваліфікацій і рівню 6 Європейської рамки кваліфікацій.

Конкретні вимоги до вступників:

Зарахування до освітньої програми відбувається відповідно до Положення про зарахування до школи, схваленого Сенатом для кожного абітурієнта навчального року.

Конкретні механізми визнання попереднього навчання:

Для визнання неформального і неофіційного навчання є правова основа, створена для просування і реалізації безперервного навчання. 10 січня 2012 р. Кабінет Міністрів прийняв «Правила процедури для визнання результатів попереднього навчання або професійного досвіду», номер 36. Процесуальні документи розробила школа і схвалив Сенат. Діяльність з безперервного навчання передбачена для сприяння навчанню впродовж життя. Розроблено програми із результатами навчання, що забезпечують прозорість і порівнянність. Система ЄКТС застосовується до безперервного навчання. Загальні заходи для визнання неформального і неофіційного навчання пояснено в Правилах процедур визнання попереднього навчання, схвалених Сенатом у 2012 р. Документ містить пояснення щодо процесу, критеріїв та визнання.

Кваліфікаційні вимоги та правила:

Для того, щоб здобути професійний ступінь і кваліфікацію бакалавра, студент повинен виконати такі вимоги програми:

- Отримати загальні й спеціальні/фахові результати навчання.
- Здобути вибіркові результати навчання після курсу.
- Пройти стажування у відповідній компанії.
- Підготувати і захистити дипломну роботу бакалавра. **Профіль програми:**

Програма надає студентам знання, розвиває навички і здібності для того, щоб вони стали компетентними менеджерами за умов соціальноекономічних змін. Студенти вчать застосовувати свої знання для управління процесами, вирішуючи проблеми і приймаючи рішення. Отримана кваліфікація означає, що випускники можуть визначити і сформулювати принципи діяльності підприємства; планувати роботу й керувати нею відповідно до бізнес-цілей; працювати з людьми і бути готовими до адаптації у мінливому середовищі керівництва. Вищезазначене відповідає категорії 5 рівня професійної кваліфікації професійного стандарту «Менеджера підприємства та установи» і відповідає рівню 6 Латвійської рамки кваліфікації та Європейської рамки кваліфікації. Студенти отримують 240 кредитів ЄКТС (160 латвійських кредитів) у міжнародному навчальному середовищі. Студенти можуть навчатися в рамках Програми обміну «Еразмус+». Вони також мають змогу навчатися з міжнародним академічним персоналом з університетів-партнерів. Організація стажувань і управління є частиною програми.

Ключові результати навчання:

У програмі студенти навчаються розуміти закономірності економічного розвитку і національні економічні процеси. Вони отримують знання для того, щоб вміти їх пояснити, взяти участь в основних обговореннях і приймати рішення щодо мінливих обставин.

Студенти зможуть застосовувати знання, отримані в сфері підприємницького менеджменту відповідно до оперативних і стратегічних цілей. Вони навчаються дотримуватись процесу здійснення, приймати рішення та вносити зміни для того, щоб поліпшити операційну та стратегічну діяльність.

Студенти повинні бути здатними займатись професійною діяльністю, формулювати й аналізувати інформацію, проблеми і знаходити рішення у професії, використовуючи науковий підхід.

Крім того, студенти розумітимуть, як діяти етично і брати на себе відповідальність за вплив своєї професійної поведінки на навколишнє середовище і суспільство.

Нарешті, студенти почуватимуться комфортно, беручи на себе відповідальність у команді, делегуючи та координуючи завдання. Це передбачає ефективне планування та організацію їх роботи і врегулювання конфліктних ситуацій.

Професійні профілі випускників з прикладами:

Випускники працюють на підприємствах і в установах, як державних, так і приватних, у малих і середніх компаніях менеджерами/керівниками відді-

Доступ до подальшого навчання:

Випускники програми ступеня професійного бакалавра мають право на подальше навчання за програмами магістратури.

Окрема складова курсу «Поведінка споживачів на глобальних ринках»

Результати навчання:

- студент здатний пояснити і використовувати основні терміни, визначення та поняття, які стосуються поведінки споживачів;
- студент може аналізувати споживчі тенденції поведінки і застосовувати їх на конкретному споживчому ринку;
- студент здатний описати фактори, які впливають на рішення споживача про купівлю продукту;
- студент здатний оцінити ефективність різних рекламних оголошень та інших рекламних заходів, а також їх вплив на поведінку споживачів.

Приклад IV

Опис ступеневої програми другого циклу «Розширена спектроскопія у хімії» та результати навчання для складової курсу «Мас-спектроскопія»

Профіль ступеневої програми:

Магістерська програма допомагає студентам стати експертами та розвивати міжнародні навички, які підготують їх для докторської підготовки та/або професійної промислової праці, пов'язаної з хімічним аналізом та визначенням структури матеріалів. Мобільність гарантує, що разом із детальною спеціалізацією та доступом до найсучасніших технологій студенти дотримуватимуться загального базового навчального плану досліджень у різних вищих навчальних закладах усієї Європи.

Ключові результати навчання:

Студенти набувають базові знання з:

- хімічного аналізу;
- структурної характеристики;
- зображення та молекулярного моделювання;
- опису швидких реакцій;
- контролю якості;
- матеріалів.

Студенти оволодівають відповідними навичками щодо:

- реалізації науково-дослідних проектів;
- прийняття рішень у менеджменті процесів;
- іноземних мов (представляючи науковий проект англійською мовою як в усній, так і в письмовій формі);
- ведення міжнародних та полікультурних проектів;
- географічної мобільності.

Складова курсу

Розширена спектроскопія у хімії

Назва складової: мас-спектроскопія (проф ХУ). Код складової: ASC 01-L! семестр I. Кредити ЄКТС: 5 кредитів

Передумови: бакалавр у галузі хімії або еквівалентний ступінь **Опис курсу:**

Курс охоплює аспекти молекулярної мас-спектрометрії, зокрема останні події в інструментальному дизайні, методах і розумінні мас-спектральних процесів. Розглядаються доступні для ознайомлення із аналітичними зразками методи, визначають їхні переваги і недоліки. Обговорюються різні типи мас-аналізаторів, розглядаються їх робочі принципи і дія. Описуються актуальні програмні засоби для аналізу передавання даних та онлайн-методів. Подаються приклади застосування мас-спектрометричних методів у різних областях хімії.

Цілі:

Цілі складової курсу:

- висвітлити і розширити теоретичні та інструментальні поняття, використовувані в програмі бакалавра;
- розвинути компетентності й знання студентів у сфері мас-спектрометрії;
- наголосити на сучасних досягненнях у приладобудуванні та на методах мас-спектрометрії;
- виявити відповідний інструментарій для конкретних програм.

Результати навчання:

Після завершення цієї складової курсу студент має бути здатний:

- Усебічно обговорити методи, доступні для ознайомлення зі зразками в мас-спектрометрії.
- Визначити методи іонізації, їхні переваги та недоліки.
- Критично проаналізувати наявні типи мас-аналізаторів.
- Обговорити використання програмного забезпечення для отримання та аналізу мас-спектральних даних.
- Визначити найвідповідніший інструментарій для конкретних прикладних програм та описати ступінь і обмеження отриманих даних.
- Інтерпретувати/тлумачити мас-спектральні дані та надати висновки у письмовій та усній формах.
- Пояснити нефахівцям, як мас-спектрометрія може забезпечити цінну інформацію в різних сферах хімії та у суміжних сферах.

Викладання та навчання:

Лекції та колоквіуми: 40 годин Самостійна робота: 90 годин Загальна робота студента: 130 годин

Критерії оцінювання:

Екзамен після завершення періоду навчання: письмовий чи усний (вага 100 %).

Бібліографія:

Мас-спектрометрія. Принципи і застосування / Е. де Хоффман і В. Стробент, М. Чічестер. – 2001.

Додаток 5. Результати навчання

ПРИКЛАД АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Приклад

Аналіз результатів навчання для другого циклу ступеневої програми (Advanced Master) «Маркетинговий аналіз»

Результат навчання 1: Компетентність з маркетингового аналізу

ЛО 1.1. Розробляти комплексні моделі маркетингових рішень на основі теорії управління взаємовідносинами з клієнтами.

ЛО 1.2. Інтегрувати системи маркетингових рішень у компанії в умовах реального життя.

ЛО 1.3. Самостійно і критично аналізувати бізнес-питання, використовуючи відповідні дані та інформатику.

ЛО 1.4. Творчо застосовувати найсучасніші методи інтелектуального аналізу даних для вирішення бізнес-питань.

ЛО 1.5. Творчо застосовувати найсучасніші провідні методи дослідження ринку для вирішення бізнес-питань.

Результат навчання 2: Дослідницька компетентність

ЛО 2.1. Вибір, перевірка та оцінювання методів інтелектуального аналізу даних і статистичних методів для оптимального моделювання комплексних маркетингових проблем.

ЛО 2.2. Перетворення комплексних маркетингових проблем на науководослідне питання.

ЛО 2.3. Застосування літературного огляду в міжнародних рецензованих журналах для вирішення комплексних маркетингових проблем.

ЛО 2.4. Перевірка та оцінювання результатів власних досліджень у науковій літературі з маркетингу.

ЛО 2.5. Використання структури комплексних даних.

Результат навчання 3: Інтелектуальна компетентність

LO 3.1. Освоєння різних мов програмування та інструментів програмного забезпечення як засобів створення комплексних моделей маркетингових рішень.

LO 3.2. Постійне розширення власних методологічних компетентностей в інтерактивному форматі.

LO 3.3. Незалежно зроблені коректні висновки щодо складних маркетингових завдань.

LO 3.4. Інтеграція протилежних поглядів різних зацікавлених сторін в єдине маркетингове рішення.

Результат навчання 4: Компетентність у співпраці та комунікаціях

LO 4.1. Науково коректне звітування щодо відповідних результатів власних маркетингових досліджень.

LO 4.2. Виконання бізнес-проекту в реальному житті в міжнародній та міждисциплінарній команді з різним рівнем досвіду.

LO 4.3. Складання професійно написаного звіту щодо комплексних маркетингових проблем та способів їх вирішення.

LO 4.4. Подання професійного усного звіту щодо комплексних маркетингових проблем та шляхів їх вирішення.

LO 4.5. Донесення маркетингових рішень професіоналам і непрофесіоналам англійською мовою.

LO 4.6. Здійснення вагомого особистого внеску в бізнес-проект у реальному житті.

Результат навчання 5: Соціальна компетентність

LO 5.1. Інтеграція наслідків нових розробок у базу даних.

LO 5.2. Пристосування моделей рішень до обмежень і бізнес-цілей.